

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

**Prevence šikany v neziskových organizacích pracujících s dětmi a
mládeží ve volném čas na Vysočině**

Bakalářská práce

Vedoucího práce:
Ing. Renata Švestková, Ph. D.

Autor práce:
Josef Navrátil

6. 5. 2010

Abstrakt

Téma mé bakalářské práce je zaměřeno na prevenci šikany. Přesný název práce zní: Prevence šikany v neziskových organizacích pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase na Vysočině. Cílem práce bylo zmapovat problematiku prevence šikany v organizacích zabývajících se volnočasovými aktivitami dětí a mládeže na Vysočině. V současném stavu je popsána šikana, agresivita, sociálně patologické jevy, prevence šikany, programy primární prevence, volný čas a neziskové organizace. V práci byl použit kvalitativní výzkum, kde nástrojem sběru dat byl polostandardizovaný rozhovor. Výzkumný soubor S1 tvořily neziskové organizace pracující s dětmi a mládeží ve volném čase a výzkumný soubor S2 tvořili neziskové organizace nabízející preventivní programy. Z výzkumu vyplynulo, že někteří respondenti nedokáží přesně definovat šikanu a také, že všechny oslovené nestátní neziskové organizace (dále jen NNO) se snaží řešit si šikanu samy. Ve většině případů nespolupracují s žádnými odborníky, ani s nikým jiným. O preventivní programy pro děti nemají zájem. Dále z výzkumu vyplynulo, že organizace nabízející preventivní programy nevyvíjí přílišnou snahu v oblasti tvorby programů i pro neziskové organizace. Byly by toho schopny pouze v případě zájmu NNO pracujících s dětmi a mládeží. Dále vyplynulo, že důvodem tohoto jednání je vůle a peněžní prostředky, které dnes hrají největší roli. Na základě výzkumu lze konstatovat, že nabídka preventivních aktivit je v kraji Vysočina dostačující. Zejména na Třebíčsku, Jihlavsku a Žďársku. Na základě zjištěných výsledků bude vypracován návrh prevence šikany v neziskových organizacích pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase na Vysočině, který bude poskytnut těmto organizacím.

Abstract

My bachelor thesis is aimed at prevention of bullying. The exact title of the thesis is: Bullying Prevention in Non-Profit Organisations Working with Children and Young People in Their Free Time in the Region of Vysočina. The goal of the thesis was to map the issue of bullying prevention in the organisations providing leisure-time activities for children and youth in the region of Vysočina. At this time, bullying, aggressive behaviour, socially pathological phenomena, bullying prevention, primary prevention programmes, leisure time and non-profit organisations are described. The qualitative research was used for the purposes of the thesis and the data were collected via semi-standardised interviews. The research set S1 consisted of non-profit organisations working with children and youth in their free time and the research set S2 was composed of non-profit organisations offering prevention programmes. The research has suggested that some of the respondents are not able to define the notion of bullying precisely and that all non-governmental non-profit organisations (hereinafter referred to as the “NNOs”) addressed have been trying to deal with the issue of bullying on their own. They do not cooperate with any experts or any other person in the majority of cases. They are not interested in prevention programmes for children. Further, the research has suggested that those organisations offering prevention programmes do not endeavour to create programmes for non-profit organisations very much, too. They would be able to do so only if the NNOs working with children and youth were interested. Moreover, the research has suggested that the reason for such an attitude is the matter of will and financial means being of the highest importance nowadays. On the basis of the research results, it can be stated that the offer of prevention activities is sufficient in the region of Vysočina; especially in the areas of Třebíč, Jihlava and Žďár. On the basis of the results obtained, a proposal for bullying prevention in the non-profit organisations working with children and youth in their free time in the region of Vysočina will be prepared and provided to these organisations.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Prevence šikany v neziskových organizacích, zabývajících se volnočasovými aktivitami dětí a mládeže na Vysočině“ vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím s zveřejněním mé bakalářské práce a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné databázi STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat paní Ing. Renatě Švestkové, Ph. D., za odborné vedení, ochotu a trpělivost při konzultacích.

Dále také všem respondentům za ochotu a vstřícnost při poskytování rozhovorů.

.....

Obsah:	
Úvod.....	6
1. Současný stav.....	7
1.1 Sociálně patologické jevy	7
1.1.2 Sociálně patologické jevy – přehled:	7
1.2 Šikana.....	7
1.2.1 Co je a co není šikana	8
1.2.2 Projevy šikany.....	9
Lze členit na:	9
1.2.3 Klasifikace typů šikany.....	10
1.3 Agresivita.....	11
1.4. Prevence sociálně patologických jevů	13
1.4.1 Preventivní a rozvojové zaměření výchovy.....	14
1.5 Prevence šikany	15
1.5.1 Co brání efektivnímu řešení šikany?	17
1.5.2 Prevence v zahraničí:	17
1.5.3 Druhy prevence šikany	18
1.6 Programy primární prevence	19
1.7 Šikana z pohledu paragrafů.....	20
1.7.2 Nahlašovací povinnost	21
1.8 Nestátní neziskové organizace.....	23
1.8.1 Vymezení pojmu.....	23
1.8.2 Co všechno neziskové organizace dělají?.....	24
1.8.3 NNO pracující s dětmi ve volném čase	25
1.9 Volný čas	26
1.10 Mimoškolní školní aktivity u nás a ve světě.....	27
2. Cíle a výzkumné otázky.....	29
3. Metodika	30
3.1 Použité metody a techniky sběru dat	30
3.2 Charakteristika výzkumného souboru	30
4. Výsledky	32
5. Diskuze	52
6. Závěr	61
7. Seznam použité literatury	63
8. Klíčová slova	65
9. Přílohy.....	66

Úvod

Šikana – slovo, které bylo v minulosti spojováno většinou pouze s armádou. V té době si asi jen málokdo dokázal představit, že se šikana bude někdy spojovat s dětmi. Že by se ony mohly stát oběťmi šikany, nebo dokonce, že by mohly samy šikanovat. A ta doba nastala. Ve své práci nechci řešit, proč se tomu tak stalo. Spíše, jak se tomu dá bránit, nebo ještě lépe, jak tomu předcházet. Protože z šikany se, podle mého názoru, stal celosvětový problém. Nejenže se šikanuje mezi dětmi, ale také mezi dospělými, například na pracovišti.

Sám jsem se na ZŠ setkal se šikanou, byl její obětí, i když pravda, ne v její nejtěžší formě. Ale bohužel, šikana se neobjevuje jen mezi školními lavicemi, ale vstoupila už i do volného času dětí a mládeže. Procento případů šikany ve volném čase se zvyšuje. Přibývá stále více otřesnějších případů. Bohužel díky dnešní době, jsou i děti schopny provádět svým vrstevníkům různé „hrůznosti“ a často je tím úplně „zlikvidují.“ Je třeba si totiž uvědomit, že u šikany, nejde jen o fyzické trýznění, ale hlavně o psychické trauma. Právě to může dítě, oběť, poznamenat do konce života. Někdy ho poznamená tak, že život samo ukončí.

Cílem mé práce bude nejen zjistit, jestli se ve vybraných nestátních neziskových organizacích pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase na Vysočině setkávají se šikanou, jak ji řeší a jak se jí snaží předcházet.

Chtěl bych pomocí této bakalářské práce poskytnout návod neziskovým organizacím, pokud by se setkali se šikanou, jak na ni reagovat, na koho se obrátit. Sám působím v neziskové organizaci, která pracuje s dětmi a mládeží ve volném čase. Ačkoliv jsem absolvoval školení, v jehož rámci byla i šikana, je nepochybně lepší, nechat si v těchto věcech odborně poradit. A podle mého názoru by i prevenci v nestátních neziskových organizacích měli vykonávat odborníci, protože se jedná o velice citlivou věc, která může mít vážné následky. Proto jsem si vybral toto téma.

1. Současný stav

1.1 Sociálně patologické jevy

Vyslovíme-li pojem sociální patologie (z lat. Pathos = utrpení, choroba), nejedná se o samostatný vědní obor. Jedná se o souhrnné pojmenování škodlivých, abnormálních a celkově nežádoucích společenských jevů. Sociální patologii lze označit jako jedno z odvětví sociologie. V poslední době zaznamenáváme značný nárůst jevů, které se označují jako sociálně patologické. Jedná se o variabilní škálu jevů, které lze vnímat jako nechtěné, nežádoucí nebo nepřijatelné. Každý takový jev má svoji míru společenské nebezpečnosti. Čím je tato škodlivost a nebezpečnost větší, tím vyšší je i snaha o jejich vyřešení. Problém těchto sociálně patologických jevů se netýká výhradně České republiky. Jedná se o celosvětově závažné otázky. V případě, že by pokračoval současný stoupající trend vývoje těchto nežádoucích jevů, jak z hlediska kvantitativního tak i kvalitativního, došlo by určitě k ohrožení vývoje celé společnosti a jednotlivců v ní žijící (7).

1.1.2 Sociálně patologické jevy – přehled:

Agresivita, alkoholismus, dealerství drog, etnické problémy, fandovství, fašismus, gamblerství, kleptomanie, krádeže, kuplířství, kvelurantství, lhavost, napadení, narkomanie, nepovolené obchodování, ohrožování starých lidí, perverze, přístup ke zbraním, pornografie, sektářství, sexuální deviace, sprejerství, šikana, terorismus, týrání zvířat, ublížení na zdraví, vandalství, vloupání, vydírání, vražda, výtržnictví, xenofobie, zabití člověka, záškoláctví, znásilnění, zloba (7).

1.2 Šikana

Šikana je odnepaměti součástí dospívání. Projevuje se v říši zvířat, v parlamentu i ve sportu a říká se jí také „princip přežití silnějších.“ Děti jsou soutěživé. Snaží se napodobit chování dospělých, protože chtějí být nejlepší a to nejlepší pro sebe získat. Aby si udrželi svoje postavení v rámci kolektivu, úmyslně z něj vylučují ostatní (6).

Původní význam slova znamenal spíše zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování, byrokratický přístup vůči podřízený občanům z pozice úředníka.

V dnešní době se slovo šikana používá pro označení nešvaru, vyskytujícího se zejména mezi dětmi ve školních lavicích a v armádě: vydírání, ponižování, týrání, zneužívání a fyzické násilí (21).

Šikanování znamená zneužívání síly nebo postavení. Ten, kdo šikanuje, si zvolí oběť, kterou většinou slovně a fyzicky napadá. V nejhorších případech bývá šikanování velmi nelítostné. Oběť je nejprve vyděšená, nejistá, stává se uzavřenou, utíká ze školy, z domova, někdy se pokouší o sebevraždu. Šikana nelze snadno rozeznat. Šikanování dětí je třeba co nejrychleji zamezit, uvědomit o něm rodiče oběti i agresora a poskytnout psychologickou pomoc šikanovanému (16).

Šikanování jako takové je možno chápat jako poruchu vztahů v kolektivu. Bez souhlasného či trpěného postoje ostatních členů by šikana nemohla vzniknout a dále pokračovat (8).

Šikana působí dětem tu největší bolest. Děti, které se stanou terčem šikanování si přestávají hrát, utíkají z domova, straní se vrstevníkům, jsou vyděšené a apatické. Většina z nich se pokusila o suicidium, některým se to bohužel povedlo. Trpěly s nimi rodiny, zhoršily se ve škole a jejich život poznamenal pocit frustrace. V extrémních případech toho nejhoršího možného a dlouhou dobu trvajícím šikanování se může oběť hnaná chutí po pomstě pokusit zavraždit svého trýznitele (5).

1.2.1 Co je a co není šikana

Rozlišujeme dva základní pojmy, a to je šikana a teasing. Leasingem označujeme chování, které zdánlivě připomíná šikanu. Jedná se nevinné škádlení mezi dětmi – např. na druhém stupni základní školy kluci provokují holky proto, že se jim líbí. Dívky křičí, chichotají se, někdy i chodí žalovat, dospělý však vidí, že jim toto škádlení chlapců vůbec není nepříjemné a jejich stěžování je pouze formální. V tomto případě se jedná o zcela běžnou věc, která by možná i ve škole chyběla (12).

Není tedy dobré v každém š'ouchnutí, bouchnutí nebo špatném slově vidět hned šikanu. Všichni co chodili do školy vědí, že se tam občas někomu posmívali, s někým se poprali, poš'uchovali. Takové chování je možné řešit pouhou domluvou. Pokud

získáme z jakýchkoliv důvodů potuchu, že by se naše dítě mohlo stát obětí šikany, je potřeba na nic nečekat a hned jednat **(11)**.

U šikany musí být nepoměr sil, převaha agresora nad obětí, samoučelnost agresivity. Když se chlapec popere se spolužákem, protože mu přebral děvče, je to nepříjemné, ale není to šikana. Když ho však zbije jen proto, že se divně kouká, to už na šikanu vypadá. **(2)**

Jak tedy vypadá chování označované jako šikanování? Hlavní rysy: Jeden nebo více žáků úmyslně, často opakovaně ubližuje spolužákovi či spolužákům a používá k tomu agresi a manipulaci. **(11)**.

V Metodickém pokynu ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení Čj.: 28 275/2000-22 je šikanování popsáno následovně: Šikanování je chování se záměrem ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně žáky. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i nepřímou podobou, jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví **(14)**.

1.2.2 Projevy šikany

Lze členit na:

1. přímé a nepřímé
2. fyzické a verbální
3. aktivní a pasivní

Kombinacemi těchto tří typů projevů vznikne osm druhů šikanování. Díky této klasifikaci můžeme výstižně nalézt odlišnosti u různých typů šikanování, například mezi děvčaty a chlapci **(11)**.

Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých skutečně závažných případech nabýt i rysy organizovaného zločinu (14).

1.2.3 Klasifikace typů šikany

Osm druhů šikanování

Fyzické aktivní přímé

Příklady projevů

Útočníci se snaží oběť oběsit, škrtit, ubližují jí kopanci anebo fackami.

Fyzické aktivní nepřímé

Vůdce pošle svoje pomocníky aby fyzicky týrali oběť. Případně jsou jí ničeny věci.

Fyzické pasivní přímé

Agresor nedovolí oběti, aby si došla na záchod (fyzické bránění oběti v dosahování jejích cílů).

Fyzické pasivní nepřímé

Agresor odmítne oběť na její požádání pustit ze třídy (odmítnutí splnění požadavků).

Verbální aktivní přímé

Nadávání, urážení, zesměšňování

Verbální aktivní nepřímé

Rozšiřování pomluv. Patří sem, ale i tzv. symbolická agrese, která může být vyjádřena v kresbách, básních apod.

Verbální pasivní přímé

Agresor se s obětí nebaví, neodpovídá jí, apod.

Verbální pasivní nepřímé

Spolužáci se nezastanou oběti, je-li nespravedlivě obviněna z něčeho co udělali její trýznitelé (11).

Dospělí, kteří byli v dětství šikanováni, uvádí nejrůznější potíže. Ženy nejsou schopné nikomu důvěřovat, mohou mít i strach z úspěchu a nových zkušeností. Muži mohou být nekomunikativní a mohou být samotáři. Vysoké procento mužů i žen se pokusilo o sebevraždu nebo se myšlenkami na ni zabývalo (24).

1.3 Agresivita

Jak jsem již uvedl výše, dvěmi výraznými znaky šikany jsou agresivita a manipulace. Agresivita a násilí prostupují společností. Násilí, války a kriminalita dosáhly takových rozměrů, že je zkoumání příčin a eliminace agresivních forem chování stále v popředí zvýšeného zájmu (7).

Přehled konkrétních typů a forem agresí a manipulací:

Fyzická agrese a používání zbraní

- oběť je agresory věšena na lustr, a to až do bezvědomí, vyznačení strangulační rýhy na krku
- je škrcena provazem, šálou, páskem, a to až do bezvědomí vyznačení strangulační rýhy na krku, nebo „jen“ do zmodrání obličeje a dušení
- agresoři oběti svážou ruce, na hlavu jí nasadí igelitový pytlík a pozorují, jak se zmítá
- agresoři chtějí oběť shodit z okna, přes zábradlí ve škole apod.
- oběť bodnou nožem do hýždě, říznou nožem do nohy, naříznou jí ušní boltec žiletkou
- oběti vrážejí špendlíky do hýždí až po hlavičku, případně jí bodají špendlíky, kružítkem, až jí teče krev; házejí šipkami na živý terč
- oběť je vysvlečena do naha a bita důtkami, případně se jí vysmívají. Je „znásilňována“ – agresor ji zalehne a křičí na ní sexuální vulgarismy
- agresoři střílejí vzduchovou pistolí broky do různých částí těla oběti – hýždě, záda, atd.
- oběť je mlácena obuškem, kabelem, tyčí, páskem přes záda, paty apod.
- oběť je vystavena hromadnému bití (tzv. deka)
- je vystavena fackování, případně tzv. fládrování (pohlavky, rány dlaní do týla)
- na oběť je položena deska lavice a na desku si stoupnou agresoři v co největším počtu
- jsou jí stříhány, opalovány, popřípadě lepeny dohromady vlasy
- je vystavena násilnému sprchování ve studené vodě

Slovní agrese a zastrašování zbraněmi

- oběti je vyhrožováno zavražděním
- oběti je vyhrožováno mučením
- oběti je vyhrožováno nepřímo, anonymně, po telefonu
- oběť je zastrašována zbraněmi: skutečnou pistolí, plynovou pistolí, vystřelovacím nožem, baseballovou pálkou, pendrekem, břitvou, boxerem, nůžkami, plynovým sprejem, apod.
- oběti je nadáváno
- agresori urážejí rodiče a příbuzné oběti
- vysmívají se slabostem a handicapům oběti
- vysmívají se neúspěchům a trápením oběti
- vtipkují na úkor oběti, mají ironické poznámky, zesměšňují ji a posmívají se jí

Krádeže, ničení a manipulace s věcmi

- agresori berou oběti peníze, zabavují jí kapesné
- oblečení oběti je ničeno, trháno
- berou oběti nejrůznější věci
- oběť je agresorovy nucena půjčit svačinu, agresori oběti poplivají svačinu
- agresori oběti plivají do bot, nalijí do bot vodu

Násilné a manipulativní příkazy

- oběť je donucována pít moč, limonádu, do které bylo napliváno, jíst jídlo z podlahy
- je agresory donucována masturbovat před ostatními
- oběť je donucována klečat před agresory a prosit je o milost
- je donucena nosit ponižující ceduli

Zraňování izolací, oklikou a „uměleckými“ výtvary

- spolužáci oběť ignorují, neodpovídají na její pozdrav, na prosbu nereagují, dělají, že neslyší
- když si přisedne ke stolu při obědě, všichni si štitivě odsednou jinam
- oběť je pomlouvána, zlomyslně osočována, jsou na ní sváděna provinění, kterých se nedopustila.

- agresori zaplavují oběť přílivem „motáků“ s nadávkami, „básněmi“, kresbami, příběhy, pohádkami, apod. (11).

Agrese nemusí znamenat jen fyzické trýznění – někdy se může projevit jako výprask, jindy zase jako slovní (nadávky, ponižující návrhy, hrozby atd.) (3).

Osoba agresora nemusí vždy odpovídat našim představám. Naše dítě nemusí být napadeno pouze chuligány. Může se stát obětí i dospělých (učitelů, rodinných známých i rodičů) (3).

Agresivita je tendence k útočnému chování vůči druhé osobě či okolí. U člověka je příčinou často frustrace jako důsledek deprivace. Agrese = nepřátelství či útok na osobu či předmět dle 4 stupňů: 1. bez vnějších projevů, jen v myšlení, 2. verbální (nadávky), 3. destrukce (rozbíjení předmětů), 4. fyzické napadení druhé osoby (pokud by však došlo k naplnění skutkové postaty, SPJ nepřekvalifikuje) (21).

V případech SPJ jde např. i o agresi anticipující s cílem hájit svoje vlastní území. Mnohem méně se vyskytuje agrese altruistická, směřující k ochraně druhých. U pubescentů je nebezpečná agrese neadresná – projev neurčitého pocitu zloby, kterou mají potřebu vybit (21).

1. 4. Prevence sociálně patologických jevů

Skupiny dětí, u nichž je riziko k sociálně patologické činnosti:

- děti bez zájmu
- děti, které navštěvují nějaké zájmové činnosti, ale nebaví je (i u těchto dětí je možný únik k drogám či jiným zástupným aktivitám)

Ve výchovných programech se klade důraz na prevenci, která je pojímána podle stupně ohrožení dětí a mládeže:

- nespecifická primární prevence – prostřednictvím volnočasových aktivit si děti osvojují správné návyky chování a zdravý životní styl
- specifická primární prevence – zabránění, omezení, předcházení rizikového chování u dětí
- všeobecná prevence – je orientována na standardní populaci, u níž nebyla zjištěna tendence k rizikovému chování

- selektivní prevence – je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšenou hrozbu rizikového chování
- indikovaná prevence – určena jednotlivcům a skupinám, u nichž byl už zaznamenán výskyt rizikového chování, v rodině nebo ve škole (8).

Efektivními metodami jsou zejména interaktivní programy, pomáhající čelit sociálním tlakům, zkvalitňovat komunikaci, odolávat stresovým situacím a konfliktům, posilovat sebevědomí, umožňují individuálně působit nebo vést rozhovory v malých skupinách. Naproti tomu neúčinné jsou hromadné jednorázové akce, pouhé předávání informací, zastrašování a citové apely (8).

1.4.1 Preventivní a rozvojové zaměření výchovy

V různých výchovných programech pro děti a mládež se v posledním desetiletí stále více prosazuje důraz na prevenci negativních jevů (18).

Prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže je směřována do následujících oblastí:

- drogová závislost, alkoholismus a kouření
- kriminalita a delikvence
- virtuální drogy (počítače, televize)
- patologické hráčství
- záškoláctví
- šikanování, vandalismus, a jiné formy násilného chování
- xenofobie, rasismus, intolerance

V zásadě je prevence chápána ve třech rovinách:

Pro celou veřejnost, ale hlavně pro tu část obyvatelstva, která není kriminálně riziková a ani narušená, je cílená primární prevence (18).

Sekundární prevence zahrnuje aktivity zaměřené pro kriminálně rizikové jedince a skupiny, u kterých je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou nositeli závadové činnosti, i na ty, u nich je vyšší pravděpodobnost, že se stanou jejichmi oběťmi (18).

Terciární prevence usiluje o léčení, resp. zabránění recidivy u těch, kteří jsou již negativními jevy zasaženi. Prevence se zaměřuje na sociální prostředí, příčiny

a podmínky vzniku závadového jednání a jeho recidivy. Jakýkoli systémový přístup k problémům dětí a mládeže musí obsahovat všechny tyto tři složky (18).

Dítě nebo mladý člověk, který nebere drogy nebo nevykrádá auta, ještě není osobností, která plně rozvinula svoje možnosti. Ve skutečnosti jsou úspěšné ty programy, které vycházejí ne od problémů, ale od možností, od potenciálu dítěte nebo mladého člověka. Proto je z tohoto hlediska nutno vždy kombinovat „preventivní“ funkci výchovného působení s rozvojovou funkcí do uceleného systému péče o děti a mladé lidi (18).

Z toho plyne, že každé výchovné působení na děti a mládež musí být multidimenzionální, musí zahrnovat rozvojovou i preventivní složku. Vždy jde o to poskytnout mladému člověku bezpečné místo a pomoci mu spojit budování své identity a osvojování různých sociálních rolí s „něčím větším“, než je on sám (18).

1.5 Prevence šikany

Historické zkušenosti i zkušenosti ze zahraničí potvrzují, že prevence je ve výchově účinnější a také podstatně levnější než náprava chyb a převýchova. A právě kvalitní výchova dětí ve volném čase má výrazný preventivní význam (18).

Šikana bude vždycky existovat. Nicméně, jakmile pochopíte příčiny, můžete přijít na to, jak se jí lze bránit a jak v případě, že se objeví zasáhnout (6).

Při řešení šikany ozdravujeme celý kolektiv, a pokud už je šikana rozjetá a zasáhla i skupinové normy, musíme rázně prosazovat obnovu kvalitních kamarádských vztahů a hodnotového systému. Situaci nelze řešit pouze nápravou vztahu agresor – oběť (8).

Je nutné, aby se s podstatou, formami a nebezpečnými důsledky šikany jako antisociálního chování jedinců i skupin žáků seznámili všichni žáci, učitelé, vychovatelé, výchovní poradci, ředitelé škol a školní inspektoři. Žáci i pedagogové by měli vědět, že tyto formy chování nejsou neškodnou legrací a zábavou, měli by být seznámeni zejména s negativními důsledky šikany, a to jak pro její oběti, tak pro její pachatele. Za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování (14).

Úspěšná léčba vyžaduje jasné požadavky. Je nutné mít především dobrou metodickou výzbroj. Také je za potřebí, aby co nejméně odborníků v první linii připustilo, že šikanování je mimořádně závažný problém. Zjednodušeně řečeno, úspěšnou cestou ke zkrocení rozbujeleho násilí může být postupné rozvíjení prevence na co největším počtu škol za aktivní pomoci a podpor ministerstva školství a krajských úřadů. Musíme zdůraznit, že prevencí není myšleno pouze předcházení šikanování, ale i jeho řešení na všech úrovních vnitřního vývoje. Jde tedy o vybudování ucelené ochrany dětí a dospívajících před týráním spolužáků (11).

Otázka prevence a eliminace agresivního chování a tendencí k násilí je značně složitá. Účinnost je různá. Určité vyhlídky jsou spojovány s prevencí než s působením na důsledky. Jedná se o preventivní programy, působící na ovlivňování postojů veřejnosti v širším rozsahu (7).

Ovlivňování veřejnosti – Míra tolerance k agresivním a násilným jevům je určována postoji společnosti. Míra snášenlivosti (toleranční limit) vůči agresivitě je ovlivňována řadou faktorů. Velkou úlohu zde mohou sehrát média, dále také různé instituce, a to jak formální, tak neformální. Na postoj veřejnosti mají vliv také ti, kteří jsou pokládáni a přijímáni širší veřejností jako autorita (7).

Psychoterapie – bývá poměrně často využívanou metodou pro eliminaci agresivity. Jedná se o širokou škálu různých tréninkových a terapeutických aktivit. Využíván bývá režimový přístup a úprava prostředí, ve kterém u jedince nejčastěji dochází k agresivnímu chování. Využíván bývá tzv. sociální výcvik, individuální poradenství a intervence v krizových situacích. Metodou, která se jeví jako účinná, je trénink zvládnutí vlastní agresivity. Bývá realizován formou kognitivně behaviorální terapie (KBT), v individuální nebo skupinové formě. Kognitivně behaviorální terapie vychází z teorie, že příčinou psychických potíží (a následně i agresivních reakcí) jsou chybné způsoby chování a myšlení. Ty jsou naučené a udržované vnějšími a vnitřními faktory, které lze rozpoznat. V rámci uvedeného terapeutického přístupu může jedinec chybné způsoby myšlení a chování racionálně pochopit, odnaučit se jim a přeučit se nebo naučit nové způsoby řešení pro něho hůře zvládaných situací. Hlavním cílem je společně s dalšími

typy aktivit korekce a změna agresivních způsobů reagování a jednání do sociálně přijatelné formy (7).

Farmakologická léčba – Tento způsob redukce tendencí k agresivnímu chování bývá součástí psychiatrické péče. Může se jednat o součásti léčby určité poruchy, například u různých psychiatrických poruch a poruch osobnosti, kdy vyšší míra agresivity patří mezi typické příznaky. Souvisí se sníženou schopností ovládat impulzy a způsoby uspokojení potřeb (7).

1.5.1 Co brání efektivnímu řešení šikany?

K účinné prevenci a efektivnímu řešení šikanování je třeba určitých příznivých podmínek a okolností. Minimálním požadavkem je, aby zde byla snaha řešit problematiku šikanování ze strany vedení školy, učitelů, rodičů, ministerstva školství a dalších institucí, které mají co dočinění s danou problematikou (1).

Existuje hodně faktorů, které brání efektivnímu řešení šikanování, ať už se jedná o hraní „mrtvého brouka“ ze strany školy, které zcela popírá nebo zamlžuje pravý stav věcí, zatloukání agresorů a strach obětí přiznat kompetentním osobám, že jsou týrány, nekompetentnost některých učitelů, nezájem ze strany nadřazených orgánů vytvářet učitelům a žákům podmínky pro předcházení šikanování nebo pověstné házení klacků pod nohy ze strany rodičů (1).

1.5.2 Prevence v zahraničí:

- ministerstva poskytují školám bezplatné metodické materiály
- odborníci z nevládní organizace Kidspace se zapojují do přípravy učebních materiálů
- pořádají se konference, pracovní setkání
- opakovaně se vysílá informační videofilm v televizi
- na boj se šikanováním se věnují značné finanční částky. V posledních letech se ve Velké Británii pohybují finanční injekce kolem 14-16 milionů liber
- ve Francii zřídili speciální poradnu pro centralizování informací a řešení šikanování ve školách

- Boj proti šikanování je zakotven ve švédském školském zákonu. V něm se říká, že všichni členové školního společenství musí každý den bojovat proti všem formám ponížení, jako je šikanování a rasismus
- Ve Švédsku existuje v justici funkce ombudsmana pro práva dětí a mládeže (od roku 1993) (11).

1.5.3 Druhy prevence šikany

Mezi řešení šikany, resp. možnosti, jak předcházet a čelit šikanování patří pestrá paleta opatření, přístupů, zásad, metod a prostředků. Automaticky sem patří povědomost o příčinách a stádiích šikanování, porozumění situaci, za které k šikaně dochází. Samozřejmě součástí preventivních opatření je informování dětí o linkách důvěry, včetně sdělení kontaktních adres a telefonních čísel, na které se mohou v případě potřeby obrátit (1).

Alfou a omegou prevence šikanování je hledání cest, jak ovlivnit specifické rizikové faktory jak u šikanovaného, tak u šikanujícího a vytváření zdravého veřejného mínění skupiny, ve které dochází či může docházet k šikaně (1).

V oblasti šikanování se rozlišuje prevence:

a) primární - se uplatňuje v případech, kdy k šikaně dosud nedošlo. Spočívá ve výchově harmonické osobnosti dítěte, v informovanosti dětí, rodičů a veřejnosti o šikaně, preventivních aktivitách ve školách či v tom, co Pavel Řičan označuje jako „výchovu k násilí“ (metoda nácviku k překonání únavy a nepohodlí, výchova k nebojácnosti, otužilosti a tělesné zdatnosti. Účinnými prostředky primární prevence jsou přirozené komunity jako např. celoškolské setkání, školní parlament, třídní samosprávy či spolusprávy. Nejlepší ochranou proti šikanování je budování otevřených, kamarádských vztahů mezi členy školního společenství, školní komunity (1).

b) sekundární - se uplatňuje v situacích, kdy k šikaně už došlo a kde musí být použita taková opatření k nápravě, aby se problémy už neobjevily. Řadíme sem včasnou diagnostiku, bezodkladné vyřešení šikany, pedagogická opatření (ochrana oběti před dalším násilím, rozhovor s rodiči obětí, jednání s rodiči agresorů, komunikace

s ostatními rodiči, jednání s kolektivem třídy) včetně výchovné práce s agresory (postihy, monitorování, tlumení agresivních sklonů, pochvala za zvládnutí impulzivity v provokující situaci, výcvik sociálních dovedností, zaměstnání vhodnou činností) (1).

V současné době prakticky neexistuje terciární prevence v oblasti šikanování. Do budoucna je však nutné o ní začít uvažovat a především na ní pracovat (1).

Obětím šikanování pomůžeme, naučíme-li je, jak mají pozitivně smýšlet samy o sobě. Pokud má člověk v sobě důvěru a má sebevědomí, je velmi těžké ho šikanovat. Děti jsou jistější samy sebou, podaří-li se jim zvládnout určitou taktiku jednání se šikanujícími. Je vhodné s nimi prakticky procvičovat, jak by měly reagovat na posměšky agresorů (5).

1.6 Programy primární prevence

Metodičtí pracovníci Mezinárodní nadace na podporu práce s mládeží vytvořili systém kritérií dobrého programu pro děti a mládež. Hned první bod tohoto systému se zaměřuje na prevenci a zachycení problémů v raných stádiích negativního vývoje spíše než na léčbu a nápravu problémů, které již vznikly (18).

a) Interakční - Tyto programy se zabývají vztahem člověka k člověku a mají dva cíle. Za prvé, upozorňují na jevy, které jsou rozhodující pro pěstování dobrých mezilidských vztahů, tedy pro osvojování prosociálního chování. Za druhé, umožňují tyto vztahy prožít, a tím napomáhají lepšímu poznání sebe sama i partnerů ve skupině. (9)

b) Peer programy - Peer neboli vrstevnické programy, které se nezaměřují jen na prevenci škod způsobených návykovými látkami, ale v menší míře se využívají i k prevenci šikany, popř. nápravě neukázněného chování dětí a mládeže (1).

Hlavní princip těchto programů spočívá v tom, že předem připravení a speciálně proškolení dobrovolníci tzv. „peer aktivisté“ z řad žáků školy vytváří pozitivní model žádoucího chování pro své spolužáky. V tomto případě se totiž vychází ze skutečnosti, že je jedinec v období dětství a dospívání více ovlivnitelný názorem svých vrstevníků než dospělými osobami, učiteli či rodiči (1).

Co se týká věku „pírů“ doporučuje se, aby pracovali se žáky o 2 – 3 roky mladšími, kterým během implementace programu v nižší třídě pomáhají např. v zapisování jejich návrhů, stopují jim čas pro vymezené úkoly, hodnotí práci jednotlivých skupin, na konci hodiny zodpovídají jejich dotazy, případně mladším žákům předevičují, rozdávají preventivní materiály apod., přičemž ideální je, aby mezi nimi byli zastoupeni jak dívky, tak chlapci (1).

1.7 Šikana z pohledu paragrafů

V povědomosti veřejnosti je málo známé, že šikana může naplňovat skutkovou povahu trestného činu (omezování osobní svobody, vydírání, loupež, znásilnění, pohlavní zneužívání, kuplířství, ublížení na zdraví, poškozování cizí věci aj. (21).

V právní praxi bývá pojem šikana používán jako synonymum pro „úmyslné jednání, které je namířeno proti jinému subjektu, a které útočí na jeho důstojnost“. Z hlediska výkladu pojmu šikanování není důležité, zda k němu dochází slovními či fyzickými útoky, nebo hrozbou násilí. Důležité je, kdy se tak děje úmyslně (11).

Právní řešení šikany je velice problematické. Právní nástroje na potrestání agresora se liší podle situací, ve kterých se oběť nachází. (12).

Pokud je oběť svými agresory přivazována, zavírána, je jí bráněno ve volném pohybu, bývá takovéto chování klasifikováno jako trestný čin **omezování osobní svobody** dle § 171 zákona č. 40/2009 SB. (12).

Jestliže agresori nutí oběť k nějakým úkonům, nutí jí odevzdávat peníze, cigarety, svačinu, popř. jí hrozí, že nevykonání příkazu bude mít za následek fyzické násilí, jedná se o trestný čin **vydírání** dle § 175 171 zákona č. 40/2009 SB. (12).

V případě vyhrožování, manipulací, kdy dochází k silnému psychickému tlaku na oběť, můžeme hovořit o trestném činu **vzbuzení důvodné obavy** 171 zákona č. 40/2009 SB. (12).

Násilné odebrání věci, užití pohrůžky či násilí v úmyslu zmocnit se věci oběti se většinou pulzuje jako trestný čin **loupeže** dle § 173 171 zákona č. 40/2009 SB. (12).

V případě sexuální formy šikany se jedná o trestné činy **znásilnění, pohlavního zneužívání nebo kuplířství** dle § 185 a 189 171 zákona č. 40/2009 SB. (12).

O trestný čin **ublížení na zdraví** dle § 146 se jedná tehdy, když se šikana projeví na zdravotním stavu oběti (12).

V neposlední řadě nelze zapomenout na trestný čin **poškození cizí věci** a to v případech, kdy je oběti např. rozřezána bunda (12).

Pokud šikana vyústí v trestní stíhání agresora, pak má její oběť postavení poškozeného s procesními právy v trestním řízení. V mnoha případech však k trestnímu stíhání nedochází, kvůli nedostatečnému věku pachatele. Pokud agresor nedosáhl věku 15 let, nemůže být trestně stíhán. To však neznamená, že proti takovému jedinci nelze zakročit. Šikany těžších stupňů by měly být řešeny soudem pro děti a mládež. Tato instituce může uložit dohled probačního a mediačního pracovníka, pokud ani tento krok nepomůže, je určitým řešením umístění do diagnostického a následně do ústavu pro děti a mládež. V extrémních případech může dojít k odsouzení k nepodmínečnému trestu odnětí svobody. Jedinci mladší 18 let si tento trest odpykají ve výchovném ústavu pro mládež (12).

Rodiče agresora nejsou rovněž vždy beztrestní. Trestní zákon stanoví jejich odpovědnost za výchovu dětí. Pokud je nezajímá, kde tráví jejich dítě večery, jak se zde chová, popř. neřeší, že se dopouští protispolečenského chování, mohou být obviněni z **ohrožování mravní výchovy mládeže** (12).

1.7.2 Nahlašovací povinnost

Tuto podkapitulu jsem zařadil z toho důvodu, abych se mohl ve výzkumu respondentů dotázat, zda vědí o co se jedná a zda ji jejich organizace má. V § 368 zákona č. 40/2009 Sb. Trestního zákoníku pojmenovaném *Neoznámení trestného činu* je napsáno:

1. Kdo se hodnověrným způsobem doví, že jiný spáchal trestný čin vraždy (§ 140), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§ 149), obchodování s lidmi (§ 168), zbavení osobní svobody (§ 170), braní rukojmí (§ 1174), zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193), týrání svěřené osoby (§ 198), padělání a pozměnění peněz (§ 233), neoprávněného

opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234), neoprávněné výroby peněz (§ 237), porušení předpisů o kontrole vývozu zboží a technologií dvojího užití (§ 262), porušení povinností při vývozu zboží a technologií dvojího užití (§ 263), provedení zahraničního obchodu s vojenským materiálem bez povolení nebo licence (§ 265), porušení povinnosti v souvislosti s vydáním povolení a licence pro zahraniční obchod s vojenským materiálem (§ 266), obecného ohrožení (§ 272), vývoje, výroby a držení zakázaných bojových prostředků (§ 280), nedovolené výroby a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky (§ 281), nedovolené výroby a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu (§ 282), získání kontroly nad vzdušným dopravním prostředkem, civilním plavidlem a pevnou plošinou (§ 290), zavlčení vzdušného dopravního prostředku do ciziny (§ 292), vlastizrady (§ 309), rozvracení republiky (§ 310, teroristického útoku (§ 311), teroru (§ 312), sabotáže (§ 314), vyzvědačství (§ 316), ohrožení utajované informace (§ 317), válečné zrady (§ 320), přijetí úplatku (§ 331), podplacení (§ 332), účasti na organizované zločinecké skupině podle (§ 361 odst. 2 a 3), genocidia (§ 40), útoku proti lidskosti (§ 401), apartheidu a diskriminace skupiny lidí (§ 402), přípravy útočné války (§ 406), použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 411), válečné krutosti (§ 412), perzekuce obyvatelstva (§ 413), plenění v prostoru válečných operací (§ 414) nebo zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků podle § 415 odst. 3, a takový trestný čin neoznámí bez odkladu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu nebo místo toho, jde-li o vojáka, nadřízenému, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta; stanoví-li tento zákon na některý z těchto trestných činů trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším. (25)

2. Kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1, není trestný, nemohl-li oznámení učinit, aniž by sebe nebo osobu blízkou uvedl v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání. (25)

1.8 Nestátní neziskové organizace

1.8.1 Vymezení pojmu

Nestátní nezisková organizace (dále jen NNO) je pojem, který je obecně používán, aniž by byl definován nějakým platným právním předpisem v České republice. Dlouho se uvažovalo zvláštním zákonem, který by specifikoval neziskovou organizaci, její předmět činnosti, jakým způsobem vzniká, jakým hospodaří, popř. jak bude zdaněna. Zdá se, že se již opouští myšlenka řešit tuto oblast zvláštním zákonem, i když v minulosti se pracovalo na jeho znění (20).

Vymezení tohoto pojmu skýtá často řadu úskalí a nutno říci, že ani teoretikové v této oblasti nedocházejí ke shodě (6).

Hlavní poslání vidí ve změně lidské bytosti a zlepšování mezilidských vztahů, v kultivování společenského života a ve smyslu demokratických idejí humanity, občanské solidarity a vzájemné úcty. Základem a nutným rysem neziskových organizací je dobrovolná aktivita lidí ve vymezené oblasti společenského života a veřejný zájem na nevýdělečně poskytovaných službách (4).

Nestátní neziskové organizace jsou charakterizovány jako organizace, které nevytvářejí zisk k přerozdělení mezi své vlastníky, správce nebo zakladatele; zisk sice mohou vytvořit, ale musí ho zase vložit zpět k rozvoji organizace a plnění jejích cílů.

K základním typům nestátních neziskových organizací patří:

- **občanská sdružení** (registrovaná podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů);
- **nadace a nadační fondy** (registrované podle zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech);
- **obecně prospěšné společnosti** (registrované podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech);
- **církevní právnické osoby** (registrované podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech) (17).

1.8.2 Co všechno neziskové organizace dělají?

Neziskové organizace jsou všude tam, kde se lidé chtějí soukromě angažovat a nahradit tak neexistující nebo nedostatečně fungující státní instituce. Neziskové organizace tak zalesňují naše hory, organizují zájmové aktivity pro děti v jejich volném čase, pořádají osvětové přednášky zaměřené proti rasismu, budují cyklistické stezky, pomáhají jako asistenční služba handicapovaným dětem ve školách, opravují historické památky, organizují humanitární pomoc v případě živelných katastrof u nás i v zahraničí apod. (17).

Také v České republice se nestátní neziskové organizace stávají trvalou součástí života občanské společnosti, jedním ze základních nástrojů péče o veřejné zájmy a uskutečňování jejich obsahu. Obdobně jako ve Francii, Spojených státech, Velké Británii, Belgii, Holandsku, Německu a dalších ekonomicky a politicky nejrozvinutějších státech na Západě představují nezastupitelný prvek struktury a fungování demokratického společenského systému, jeho humanistickou sociální dimenzí (4).

Výchozí podmínky pro existenci neziskových organizací vytváří patřičná legislativa. Základním právním a daňovým pravidlům pro fungování neziskových organizací by měl rozumět každý, kdo v neziskové organizaci pracuje, nebo kdo přichází s neziskovými organizacemi do styku. Centrum pro výzkum neziskového sektoru (CVNS) se proto rozhodlo legislativnímu prostředí pro činnost neziskových organizací věnovat stálou pozornost a jako svůj první úkol v této oblasti si vytyčilo vytvoření anotovaného přehledu všech zákonných norem, které se týkají působení neziskových organizací. Činnost neziskových organizací upravují v České republice nejen zákony, podle nichž se řídí proces registrace, organizační struktura, finanční řízení, hospodaření a zánik organizace, tzv. statusové normy organizací, ale také bezpočet dalších zákonů, vyhlášek a nařízení, které mají podstatný vliv na samotné fungování neziskových organizací. Jsou to daňové zákony, zákony zabývající se pracovně-právními aspekty a účetnictvím, zákony upravující získávání finančních zdrojů a jiné. Postupem času stále dochází k jejich změnám, novelám či rušením, což

způsobuje jejich značnou nepřehlednost. Proto bude tento přehled, publikovaný na webových stránkách CVNS, periodicky aktualizován (4).

1.8.3 NNO pracující s dětmi ve volném čase

Funkcemi NNO mohou být zábava; oddech nebo rekreace; osvojování nových poznatků, návyků a dovedností; utváření postojů, sociálních vztahů a kompetencí; veřejně prospěšná a solidární činnost; služby (10).

V těchto oblastech působí mezi dětmi a mladými lidmi s dobrým sociálním statutem i těmi, kteří v současném rozevírání sociálních nůžek potřebují preventivní podporu nebo již reedukaci a resocializaci – často jsou to příslušníci většinového etnika i minorit, které se snaží získávat pro smysluplné volnočasové činnosti, případně i pro společné činnosti různých etnických skupin (10).

Řada organizací působí na území celé republiky (Pionýr, Junák – svaz skautů a skautek ČR, Česká tábornická unie, Sokol a další), velké množství sdružení má pouze místní působnost (např. Hnutí svobodných oddílů) (8).

Nestátní neziskové organizace (NNO) pracující s dětmi a mládeží představují kromě škol a školských zařízení důležitý prvek ve vytváření žádoucí nabídky pro aktivní využití volného času dětí a mládeže. Svou činností významnou měrou doplňují a obohacují výchovně-vzdělávací činnost škol, školských zařízení a rodin. Umožňují dětem a mládeži rozvíjet přirozeným způsobem jejich schopnosti, dovednosti a talent a připravují je na budoucí život (8).

Na podporu NNO vypisuje MŠMT dotační programy, které mají za cíl:

- podporu rozvoje nestátního neziskového sektoru v oblasti práce s dětmi a mládeží
- podporu vytvářené nabídky volnočasových aktivit pro organizované i neorganizované děti a mládež zajišťované NNO
- podporu mimoškolních aktivit, participace a dobrovolné práce s dětmi a mládeží
- rozvoj mobility a mezinárodní spolupráce mládeže
- zvýšení odbornosti dobrovolných pracovníků NNO (8).

1.9 Volný čas

Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností – to je tzv. zbytková, reziduální teorie volného času rozšířená zejména v německé literatuře. Přesnější je však jeho charakteristika jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí a která mu přináší svobodné zážitky a uspokojení. Jako hlavní funkce volného času se uvádějí: odpočinek, zábava, rozvoj osobnosti **(10)**.

Specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují citlivé vedení. Podmínkou účinností je, aby toto vedení bylo nenásilné, nabízené činnosti pestré a přitažlivé, účast na nich dobrovolná. Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy **(18)**.

Prostředí, ve kterém děti tráví volný čas, je velmi různorodé. Může to být domov, škola, různé společenské instituce a organizace. Mnoho dětí prožívá své volné chvíle ve veřejných prostranstvích, venku, na ulici, často bez jakéhokoliv dohledu, dokonce i bez zájmů dospělých. Tato situace je neuspokojivá, je tím ohrožena výchova dětí a často i jejich bezpečnost. To platí pro menší děti žijící ve velkých městech **(18)**.

Děti mají relativně hodně volného času. Společnost by měla mít zájem na tom, jak děti tráví volný čas **(18)**.

Mezi negativní jevy současného života dětí a mladých lidí patří také šikana, jejímiž iniciátory a pachateli bývají sami mladí lidé. K šikaně dochází často právě ve volném čase. **(10)**

V rámci projektu „Odpovědi na denní násilí v demokratické společnosti“ se uskutečnila konference „Místní partneři pro prevenci a boj proti násilí ve škole“ (Štrasburk, prosinec 2002); doporučení pro účastníky konstatovalo:

- Je třeba předcházet různým typům násilí (slovní agresí, poškozování budov, fyzickému násilí, rasismu); bojovat proti trvale klesajícímu věku obětí

- i pachatelů a důsledkem šíření tohoto jevu ve škole i mimo ni tak, aby nezevšednělo – nestalo se běžným způsobem chování.
- Na každý akt násilí reagovat okamžitě a úměrně jeho závažnosti. Prioritou přitom je ochrana dětí, pokud násilí bylo prokázáno, a úsilí o rovnováhu mezi prevencí a praktickými opatřeními omezujícími násilí.
  - Základní přístup tkví v přecházení těmto činům výchovou občana demokratické společnosti založenou na respektování a realizaci práv člověka a na uznání mladých lidí jako spoluúčastníků a partnerů tohoto úsilí (10).

1.10 Mimoškolní školní aktivity u nás a ve světě

GE Money Bank, která si nechala zpracovat průzkum o využívání volnočasových aktivit a jejich cenách v deseti zemích světa - Francii, Velké Británii, Kazachstánu, Austrálii, USA, Slovensku, Vietnamu, Chorvatsku, Turecku a Německu. Průzkum se uskutečnil v srpnu 2009. Z výsledků šetření vyplývá, že čeští školáci jsou evropskými premianty v mimoškolních organizovaných aktivitách. Na sportovištích a v různých kroužcích tráví týdně 5 - 8 hodin, tedy zhruba dvakrát více než mladí Němci, Francouzi, Slováci nebo Chorvati. Srovnatelný čas jako Češi věnují mimoškolním aktivitám z Evropanů pouze mladí Britové. Na světové špičce jsou pak školáci z USA a Austrálie, kteří týdně v zájmových kroužcích tráví 9 - 12 hodin. Česká republika patří mezi země, kde jsou mimoškolní aktivity jedny z nejlevnějších, přesto jejich úroveň je většinou vysoká. Dle průzkumu se měsíční poplatek za mimoškolní aktivity pro děti v ČR pohybuje od 750 do 1500 korun, což je až 3 krát méně než ve Spojených státech a Austrálii. (Nutno ovšem podotknout, že v České republice lze navštěvovat i „volnočasové“ aktivity za cenu ještě mnohem nižší.) (15) .

Univerzálně platí, že nejčastější aktivita, kterou děti tráví svůj volný čas po výuce, je sport. Česká republika je specifická v tom, že vedle sportovních klubů jsou velmi populární také umělecké kroužky, především dramatické, výtvarné či hudební, ale také činnost v turistických oddílech či v nestátních neziskových organizacích mládeže jako je například Junák – svaz skautů a skautek ČR. Děti ovšem také hodně času stráví v dětských družinách nebo doma zábavou se svými vrstevníky. Kluci nejčastěji tráví volný čas sportem, na prvním místě jsou fotbalové kluby, pouze

v Kazachstánu a Vietnamu vítězí jiné aktivity. Ve Francii, v USA, na Slovensku a v Austrálii je další velmi populární aktivitou hochů tenis, plavání vede v Kazachstánu, USA, Austrálii a ve Francii. Méně tradiční sportovní disciplíny a zájmy mají chlapci v Kazachstánu (aikido), Austrálii (kriket), Francii (judo) a Velké Británii (PC klub). Zajímavý koníček se objevuje ve Vietnamu, a tím je hra na varhany. V České republice také převládá fotbal, populární je hokej a tenis, ale i nejrozličnější zmiňované umělecké kroužky. Naproti tomu u děvčat jsou kreativní kroužky stejně oblíbené jako sportovní disciplíny. Mezi nejoblíbenější patří tanec, hra na hudební nástroj a zpěv či různé výtvarné kroužky od keramiky po kreslení. Mezi populární sportovní aktivity patří u děvčat aerobik, gymnastika a plavání. Tyto sporty jsou univerzální vesměs mezi všemi zeměmi zahrnutými do průzkumu (15).

2. Cíle a výzkumné otázky

Hlavním cílem práce je zmapovat problematiku prevence šikany v organizacích zabývajících se volnočasovými aktivitami dětí a mládeže na Vysočině.

Dílčím cílem práce je poskytnout návod neziskovým organizacím, jak reagovat, pokud by se setkali se šikanou, na koho se obrátit.

Dalším dílčím cílem mé práce je zjistit, jestli se ve vybraných nestátních neziskových organizacích pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase na Vysočině setkávají se šikanou, jak ji řeší a jak se jí snaží předcházet.

Výzkumné otázky:

1. Spolupracují NNO nabízející preventivní programy s NNO pracujícími s dětmi a mládeží ve volném čase?
2. Mají NNO pracující s dětmi a mládeží na vysočině zkušenosti se šikanou?
3. Je nabídka preventivních aktivit v kraji Vysočina dostačující?
4. Jsou pracovníci NNO pracujících s dětmi a mládeží na Vysočině proškoleni v oblasti prevence šikany a jejího řešení?

3. Metodika

3.1 Použité metody a techniky sběru dat

V práci jsem použil kvalitativní výzkum, metodu dotazování, techniku polořízeného rozhovoru.

Výhodou kvalitativního výzkumu je především hloubka zjištěných informací. Na počátku výzkumu nejsou stanoveny základní proměnné, stejně tak i hypotézy, a výzkumný projekt není závislý na teorii, kterou už předtím někdo vymyslel (19).

Výsledek kvalitativního výzkumu je velké množství informací, na základě nichž výzkumník může sestavit teorii či hypotézu, ty se však nesmějí zobecňovat, jsou platné jen pro vzorek, na kterém byla data získána (19).

Příkladem vytváření polostrukturovaného rozhovoru je pyramidový model, kde si výzkumník stanoví nejdříve ZVO – základní výzkumnou otázku, která je rozložena na SVO – specifické výzkumné otázky. SVO jsou pak členěny na TO – tazatelské otázky. Tato konstrukce nám pomůže udělat si jasno v tom, na co a proč se chci ptát (19).

U cílové skupiny S1 jsem zjišťoval, jakým způsobem a zda-li vůbec realizují preventivní programy; jestli o ně mají zájem; jak řeší výskyt šikany; jaký mají názor a pohled na stav a systém prevence šikany v ČR

U cílové skupiny S2 jsem především zjišťoval, jaké preventivní programy nabízí; komu a za jaký podmínek je nabízí; zda spolupracuje s nějakou NNO pracující s dětmi a mládeží; a jaký pohled a názor má na systém a stav prevence šikany v ČR.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Zvolil jsem dvě cílové skupiny. První skupinou (S1) jsou nestátní neziskové organizace, zabývající se volnočasovými aktivitami dětí a mládeže na Vysočině. Rozhovory jsem prováděl s vedoucími těchto neziskových organizací. Z celkového počtu 21 organizací mi rozhovor poskytlo 7 organizací. Druhou skupinou (S2) jsou nestátní neziskové organizace, nabízející preventivní programy. Zde jsem hovořil s metodiky primární prevence. Zde z počtu 16 organizací mi rozhovor poskytly organizace 4. Zbytek oslovených respondentů rozhovor odmítlo kvůli časovým

důvodům, některé se nereagovaly vůbec na moji prosbu. Jiné zase udaly zápornou odpověď s tím, že podle jejich názoru jsou pro mou práci nevhodné. Oba soubory jsem vybíral z internetové adresy www.neziskovka.cz, kde je seznam NNO v kraji Vysočina a ze seznamu, který má k dispozici krajský úřad Vysočina a který mi byl pro potřeby práce poskytnut.

4. Výsledky

Číslo otázek neodpovídají zcela číslům uvedeným v přílohách číslo 1. a 2. Důvodem je použitá technika polostandardizovaného rozhovoru.

Výzkumný soubor S1 (otázky viz. Příloha č. 1)

Rozhovor č. 1: *NZDM Spirála Pacov*

1. Kolik dětí navštěvuje Vaši organizaci?

Denně asi tak 30.

2. Jaké je jejich věkové složení?

Od 11 do 23 let. Ovšem chodí spíše mladí lidé do 20 let.

3. Převládají chlapci nebo dívky?

Chlapci

4. Jakou funkci zastáváte a co vše máte na starosti?

Koordinátorka, sociální pracovnice. Mám na starosti zajišťování a realizace aktivit plynoucích ze zákona o sociálních službách (par. 27) dále je mým úkolem realizace individuálního plánování, tvorba metodik, kontaktování nových i stávajících uživatelů, řízení a kontrola činnosti pracovníků, řešení stížností, zodpovědnost za chod zařízení apod.

5. Jakým způsobem řešíte výskyt šikany ve Vaší organizaci?

Zatím jsme šikanu neřešili. Poskytovali jsme pouze duševní oporu dvěma dívkám, které byly šikanovány ve škole. Případy byly řešeny také tam. My pouze přicházíme s nabídkou pomoci a podpory, navržením schůzky s třídním či jiným učitelem, s rodiči apod.

6. Kdo a jak jí řešil?

Jak už jsem řekla, řešilo se to ve škole.

7. Informovali jste rodiče?

Rodiče byli informováni školou.

8. Jakou organizaci kontaktujete jako první?

Jako první bych informovala školu, samozřejmě se svolením uživatele, kterého bych se snažila motivovat ke spolupráci. Samostatně za něj jednat nemohu.

9. Máte nahlašovací povinnost?

Při našich službách je to těžké. Na jednu stranu máme povinnost zajistit anonymitu uživatele, na druhou stranu jsme vázáni zákonem o sociálně-právní ochraně dětí a ohlašovací povinností. Asi by záleželo na konkrétním případě.

10. Jsou Vaši pracovníci proškoleni jak reagovat na šikanu?

Speciálním výcvikem jsme zatím neprošli.

11. Je podle Vašeho mínění systém prevence šikany v ČR dostatečně legislativně zajištěn?

Myslím, že legislativa se v tomto směru hodně posunula. Záleží však na organizacích, jestli opravdu zákony a nařízení kvalitně dodržují.

12. Jak vnímáte systém prevence šikany v ČR?

Co se týče škol, myslím, že zavedení funkcí školních metodiků a preventistů školám celkem prospívá. Učitelé se šikanou a dalšími sociálními tématy zabývají o hodně více, než např. před 5 lety. Osvěta by mohla být samozřejmě vždy intenzivnější, jak ze stran škol, tak NNO.

13. Máte nápady na zlepšení systému prevence šikany?

V první řadě by měla být větší nabídka vzdělávání v této problematice, ovšem ne jen v teoretické rovině. Mám na mysli vzdělávání metodiků, nebo pracovníků NNO pracujících s dětmi.

14. Jakým způsobem financujete realizované preventivní aktivity?

Čerpáme dotaci z ESF.

15. Myslíte, že stát dostatečně finančně přispívá na preventivní aktivity?

My jsme v současnosti celkem spokojeni. Myslím, že se to velmi zlepšilo.

16. Při řešení šikany využíváte vlastních sil nebo externí spolupráce?

Zatím jsme nic vážného neřešili.

17. Nabízí Vám jiné neziskové organizace, které se zabývají prevencí šikany svoje preventivní programy?

Ne

18. Byly nebo jsou vám nabízeny různé kurzy, workshopy, konference nebo semináře, které se zabývají prevencí šikany? Účastníte se jich?

Ještě jsem takový specifický kurz nevyhledávala. Ráda se v budoucnu nějakého zúčastním.

19. Jakým způsobem se o těchto kurzech, školeních, dozvídáte?

Převážně díky internetu.

20. Myslíte si, že nabídka preventivních aktivit ze strany NNO v kraji Vysočina je vyhovující?

Myslím, že by to mohlo být lepší, zvláště v některých lokalitách Vysočiny. Řekla bych, že v Pelhřimově tyto aktivity trochu chybí. Školy je nejspíš v rámci svého preventivního programu poskytují, ale nejsou zde jiné služby, které by ty školské doplňovaly.

Rozhovor č. 2: BARÁK – nízkoprahový klub Třebíč, provozovatel Diecézní charita Brno

1. Kolik dětí navštěvuje Vaši organizaci?

Průměrně 20 – 30 denně

2. Jaké je jejich věkové složení?

12 – 20 let, průměr 15

3. Převládají chlapci nebo dívky?

Chlapci

4. Jakou funkci zastáváte a co vše máte na starosti?

Práce v přímém provozu, prvokontakt s uživatelem, ind. plánování, základní poradenství, vedení volnočasových aktivit v klubu, administrativa

5. Jakým způsobem řešíte výskyt šikany ve Vaší organizaci?

Máme stanovená pravidla, kde je šikana zakázána, při porušení následují sankce, jinak šetření a ověřování pomocí rozhovorů a zjevných znaků.

6. Setkali jste se ve Vaší organizaci se šikanou? Kolikrát?

Přímo ne, zaznamenali jsme jen nějaké posměšky. Vše bylo urovnáno domluvou.

7. Kdo a jak jí řešil?

Pracovníci společně s uživateli klubu

8. Informovali jste rodiče?

Ne, naše služba je anonymní

9. Jakou organizaci kontaktujete jako první?

Psychologa našeho zařízení.

10. Informovali jste nějaké specialisty, popřípadě policii?

Ne

11. Máte nahlašovací povinnost?

Ne, případně hlásíme na SPOD.

12. Jsou Vaši pracovníci proškoleni jak reagovat na šikanu?

Ano, takové školení absolvovali.

13. Je podle Vašeho mínění systém prevence šikany v ČR dostatečně legislativně zajištěn?

Ne

14. Jak vnímáte systém prevence šikany v ČR?

Rozvíjí se, postupem času se stává kvalitnějším, ale úplně dokonalý ještě není.

15. Máte nápady na zlepšení systému prevence šikany?

Více pracovat s výstupy z preventivních programů. Častější preventivní programy. Dokonce bych navrhovala zavést povinnost jak pro školy tak pro NO se jich zúčastňovat.

16. Jakým způsobem financujete realizované preventivní aktivity?

Nevím jistě, je to v kompetenci vedení. Ale určitě to bude z grantů a z dotací

17. Myslíte, že stát dostatečně finančně přispívá na preventivní aktivity?

Ne

18. Při řešení šikany využíváte vlastních sil nebo externí spolupráce?

Vlastních sil. Vše si řešíme sami.

19. Nabízí Vám jiné neziskové organizace, které se zabývají prevencí šikany svoje preventivní programy?

Ne. A pokud by taková nabídka přišla, asi bychom žádný program od jiné organizace nevyužili. Jednak preventivní programy zaměřené na šikanu dělá jedna ze sekcí našeho zařízení (Primární prevence), takže bychom se se spoluprací obrátili na ni, a potom si programy specifické prevence realizujeme sami.

20. Byly nebo jsou vám nabízeny různé kurzy, workshopy, konference nebo semináře, které se zabývají prevencí šikany? Účastníte se jich?

Ano, nabízeny nám byly a několika jsme se zúčastnili

21. Jakým způsobem se o těchto kurzech, školeních, dozvídáte?

Vzdělávací kurzy pro pracovníky jsou nám nabízeny emailem, nebo vzkazy na webu a takto.

22. Myslíte si, že nabídka preventivních aktivit ze strany NNO v kraji Vysočina je vyhovující?

Z hlediska lokality Třebíčského okresu jsou tyto služby pokryty dostatečně.

Rozhovor č. 3: *Denní centrum pro děti a mládež Žďár nad Sázavou*

1. Kolik dětí navštěvuje Vaši organizaci?

Kolem padesáti. Najednou se jich většinou ale schází kolem 30. 90% jich tvoří děti romské národnosti.

2. Převládají chlapani nebo dívky?

Je to tak pól napól.

3. Jakou funkci zastáváte a co vše máte na starosti?

Jsem vedoucí centra, mám na starosti vyplnění volného času. Chystáme divadla, hrajeme na klávesy, pracujeme v dílně, máme k dispozici tělocvičnu a třeba i bazén.

4. Jakým způsobem řešíte výskyt šikany ve Vaší organizaci?

Podívejte, ona je šikana a šikana. Pracovala jsem jako učitelka na základní škole. Vždycky, ať už tam nebo tady jsem vše řešila sama. Prostě jsem se snažila s těmi dětmi pracovat tak, aby k šikaně nedocházelo. Někdo vidí šikanu ve všem, třeba v jednom pohlavku nebo tak. Záleží na každém člověku, jak se s tím vypořádá. Někdo k tomu

talent má, někdo ne. Vždycky záleží na tom konkrétním člověku. A taky na rodičích, jestli jsou schopni poznat, že třeba jejich dítě je šikanováno.

5. Setkali jste se ve Vaší organizaci se šikanou? Kolikrát?

Podle mých zkušeností a podle mého pohledu na to co je šikana, jsme se s ní nesetkali. Ano, řešíme různé nadávky, pošťuchování, pomluvy, kolikrát se nám tu poperou, nebo jsou sprostí na nás. Ale že by vyloženě byly zasedlí na jednom jedinci se říci nedá.

6. Kdo a jak jí řešil?

Všechno si řeším sama.

7. Informovali jste rodiče?

Jednou ano, ale ne že by byla šikana u nás, ale měli jsme pocit, že je jejich dítě šikanováno na ZŠ. Nechtělo tam chodit, mělo modřiny a tak.

8. Nikdy se Vám nestalo, že by třeba přišli za Vámi rodiče s pocitem, že je jejich dítě u Vás šikanováno?

Ne, nikdy se nám nikdo neozval.

9. Máte nahlašovací povinnost?

Podle toho, jak jsme domluveni s rodiči

10. Jsou Vaši pracovníci proškoleni jak reagovat na šikanu?

Ano.

11. Je podle Vašeho mínění systém prevence šikany v ČR dostatečně legislativně zajištěn?

Podle mě ne, protože nepostihuje šíří tohoto problému. Podle mě nejde o to, jak je to popsáno v zákonu. Člověk si to přečte a zapomene to. Mělo by to být v každém člověku, hlavně v tom, který s dětmi pracuje. On by měl vědět, co je a co není šikana, jak jí řešit a jak jí předcházet. Dělá se z toho něco co není. Podle mě za to hlavně můžou média. Neinformují o podstatě věci, neladní jen senzaci.

12. Jak vnímáte systém prevence šikany v ČR?

Vždycky je co zlepšovat. Mohlo by toho být více.

13. Máte nápady na zlepšení systému prevence šikany?

Spíš než nějakou teorii nebo tak, by to chtělo do dětí vštěpovat úctu k člověku a pracovat na posilování kolektivu. Povídat si s dětmi, nebo i s jejich rodiči

14. Jakým způsobem financujete realizované preventivní aktivity?

Z dotací

15. Můžete mi upřesnit z jakých?

Ano. Od města, kraje, od EU, z grantů.

16. Myslíte, že stát dostatečně finančně přispívá na preventivní aktivity?

Myslím si, že stát dělá co může, ale podle mě to nedělá účelně. To je asi ta největší chyba.

17. Při řešení šikany využíváte vlastních sil nebo externí spolupráce?

Kdyby něco, voláme policii.

18. Nabízí Vám jiné neziskové organizace, které se zabývají prevencí šikany svoje preventivní programy?

Ano chodí nám. Jednou se nám stala zajímavá věc. Bylo to v rámci grantu od EU. Přišly jsme pracovnice jedné neziskové organizace, která dělá tyto preventivní programy. Byly s dětmi asi hodinu o samotě a pak se na půl hodiny zavřely na záchodě. Potom odešly a už jsme je tu neviděli. Byly z toho úplně mimo. Nevím, asi je to skupinou dětí, které tu máme. Všechny takovéto organizace to odradí. My bychom zájem měli.

19. Byly nebo jsou vám nabízeny různé kurzy, workshopy, konference nebo semináře, které se zabývají prevencí šikany? Účastníte se jich?

Ano nabídky jsou, ale to otázka peněz, a těch se bohužel nedostává.

20. Jakým způsobem se o těchto kurzech, školeních, dozvídáte?

Poštou nebo po internetu.

21. Myslíte si, že nabídka preventivních aktivit ze strany NNO v kraji Vysočina je vyhovující?

Ano, určitě.

22. Je něco, na co jsme zapoměli a co byste chtěli dodat?

Chtěla bych jen říci, že šikana určitě existuje. Někdy je to síla, když vidíte co se děje. Ale je prostě podle mě je to v osobnosti. Není to věkem, že by třeba starší učitel reagoval lépe na šikanu. Prostě ten člověk to musí mít v sobě. Takový, řekněme „šestý smysl.“

Rozhovor č. 4: HodinaH o. s.

1. Kolik dětí navštěvuje Vaši organizaci?

Kavárnu, kterou provozujeme navštěvuje široká mládež z Pelhřimova a také účast na našich otevřených akcích je vysoká. V loňském roce se nám na akcích vystřídalo zhruba 7000 účastníků.

2. Jaké je jejich věkové složení?

Různé, ale převažují děti starší 13 let.

3. Jakou funkci zastáváte a co vše máte na starosti?

Vedoucí informačního centra pro mládež, starám se o otevřený klub a školící centrum a plánuji volnočasové aktivity pro děti.

4. Jakým způsobem řešíte výskyt šikany ve Vaší organizaci?

Ještě jsme se šikanou jako takovou nesetkali. Občas jsme na akcích řešili jen různé „pošťuchování“ a nebo „nadávky“

5. Kdo a jak jí řešil?

Tyto věci jsme si vyřešili sami.

6. Máte nahlašovací povinnost?

Ano

7. Jsou Vaši pracovníci proškoleni jak reagovat na šikanu?

Ano, prošli různými školeními, součástí jednoho z nich byla i šikana

8. Je podle Vašeho mínění systém prevence šikany v ČR dostatečně legislativně zajištěn?

Podle mého názoru není.

9. Jak vnímáte systém prevence šikany v ČR?

Je málo preventivních programů, málo se informuje veřejnost. Hlavně v médiích je šikana prezentována jinak, než by měla být

10. Máte nápady na zlepšení systému prevence šikany?

Školy by měly více spolupracovat s neziskovkami v rámci prevence. Neziskovou nabízející preventivní programy, by mohly samy oslovovat NO pracující s mládeží a dětmi ve volném čase.

11. Myslíte, že stát dostatečně finančně přispívá na preventivní aktivity?

Rozhodně ne

12. Pokud spolupracujete s externími organizacemi, které to jsou?

S probační a mediační službou

13. Dostáváte od nich pravidelně nové nabídky týkající se preventivních aktivit?

Ne

14. Jaké nabídky vás nejvíce oslovují a z jakého důvodu?

Spíše nabídky z oblasti zlepšení ekonomiky a financí, prevence patologických jevů ne.

15. Nabízí Vám jiné neziskové organizace, které se zabývají prevencí šikany svoje preventivní programy?

Nesetkali jsme se s tím. Měli jsme jednou sami zájem, ale nebylo nám vyhověno.

16. Byly nebo jsou vám nabízeny různé kurzy, workshopy, konference nebo semináře, které se zabývají prevencí šikany? Účastníte se jich?

Nebyly nám nabízeny. Pokud by byly, účast bychom určitě zvážili.

17. Myslíte si, že nabídka preventivních aktivit ze strany NNO v kraji Vysočina je vyhovující?

Nevyhovující

18. Je něco, na co jsme zapomněli a co byste chtěli dodat?

Jen bych chtěla ještě říct, že my samy jsme schopny zorganizovat školení. Myslím, že i v oblasti prevence šikany. Takže kdyby měla nějaká NO pracující s dětmi a mládeží ve volném čase sama zájem, byly bychom schopni takové školení zorganizovat a myslím, že by se to dalo zařídit i tak, aby to zadarmo.

Rozhovor č. 5: Krajská organizace Pionýra kraje Vysočina

1. Kolik dětí navštěvuje Vaši organizaci?

Jako zastřešující krajská organizace vedeme asi 800 dětí.

2. Jaké je jejich věkové složení?

Od 6 do 18 let

3. Převládají chlapci nebo dívky?

Toto nesledujeme

4. Jakou funkci zastáváte a co vše máte na starosti?

Statutární zástupce, řízení 15 právních subjektů, komunikace a spolupráce se státní správou a samosprávou, spolupráce s NNO, administrativa, granty a dotace

5. Jakým způsobem řešíte výskyt šikany ve Vaší organizaci?

Zatím nemáme problémy. Aspoň se ke mně žádné nedostali.

6. Setkali jste se ve Vaší organizaci se šikanou? Kolikrát?

Ne. Pokud by se tak stalo, tak naši pracovníci by měli vědět jak se zachovat a jak to řešit. Většinou bychom to řešili sami, pokud by šlo ale o nějaký vážnější případ, řešili bychom to přes policii případně přes nějaké odborníky.

7. Máte nahlašovací povinnost?

Ano máme, pokud by se jednalo o jakýkoliv trestný čin.

8. Jsou Vaši pracovníci proškoleni jak reagovat na šikanu?

Jako dobrovolníci ano. Absolvovali všeobecné školení, v jehož rámci byly od psychologů školeni mimo jiné i na to, jak reagovat na šikanu.

9. Je podle Vašeho mínění systém prevence šikany v ČR dostatečně legislativně zajištěn?

Moc toho o tomto nevím. Snad ano

10. Jak vnímáte systém prevence šikany v ČR?

Myslím si, že u nás je vše spíše na administrativní úrovni (brožury, ...)

11. Máte nápady na zlepšení systému prevence šikany?

Možná by pomohlo, kdyby bylo více finančních prostředků na volnočasové aktivity dětí a mládeže. Více kroužků a tak. A nebo více peněz pro neziskovky aby mohly do prevence investovat. Zadarmo to nikdo neudělá.

12. Jakým způsobem financujete realizované preventivní aktivity?

Zvláštní aktivity nemáme, vycházíme z naší pravidelné činnosti, kterou financuje z dotací, grantů a vlastních prostředků

13. Myslíte, že stát dostatečně finančně přispívá na preventivní aktivity?

Ne

14. Při řešení šikany využíváte vlastních sil nebo externí spolupráce?

Zatím si díky kvalifikovaným pracovníkům stačíme sami

15. Pokud spolupracujete s externími organizacemi, které to jsou?

S radou dětí a mládeže kraje Vysočina.

16. Dostáváte od nich pravidelně nové nabídky týkající se preventivních aktivit?

Ne

17. Nabízí Vám jiné neziskové organizace, které se zabývají prevencí šikany svoje preventivní programy?

Ne. My jako krajská organizace zajišťujeme školení pro naše členské organizace. Záleží na nich, pokud by si sami chtěli udělat nějaký preventivní program tak jim v tom nebudeme bránit.

18. Byly nebo jsou vám nabízeny různé kurzy, workshopy, konference nebo semináře, které se zabývají prevencí šikany? Účastníte se jich?

Ano, pokud jsou pro nás zajímavé a přínosné, tak ano

19. Jakým způsobem se o těchto kurzech, školeních, dozvídáte?

E-maily a pravidelnou spoluprací s krajským úřadem, Radou dětí a mládeže kraje Vysočina.

20. Myslíte si, že nabídka preventivních aktivit ze strany NNO v kraji Vysočina je vyhovující?

Ano. Podle mých zkušeností je to u nás dobré

Rozhovor č. 6: TJ SOKOL Jihlava

1. Kolik dětí navštěvuje Vaši organizaci?

250 dětí v různých kroužcích

2. Jaké je jejich věkové složení?

Předškolní děti od tří let až do dorostu

3. Převládají chlapci nebo dívky?

Chlapci

4. Jakou zastáváte funkci a co vše máte na starosti?

Evidence členů, dotace, akce, administrativa.

5. Setkali jste se ve Vaší organizaci se šikanou? Kolikrát?

Pokud vím, tak ne.

6. Kdo a jak jí řešil?

Pokud je nějaký problém, řeší ho vedoucí kroužku.

7. Máte nahlašovací povinnost?

Nevím, myslím, že ne

8. Jsou Vaši pracovníci proškoleni jak reagovat na šikanu?

Žádná školení nemají. My jsme rádi, že to dělají ve svém volném čase.

9. Je podle Vašeho mínění systém prevence šikany v ČR dostatečně legislativně zajištěn?

Tohle já nedokážu posoudit.

10. Jakým způsobem financujete realizované preventivní aktivity?

Žádné preventivní aktivity neděláme.

11. Čerpáte finanční prostředky z dotací?

Ano, čerpáme.

12. Myslíte, že stát dostatečně finančně přispívá na preventivní aktivity?

Asi ne.

13. Pokud spolupracujete s externími organizacemi, které to jsou?

S nikým takovým nespolupracujeme.

14. Dostáváte od nich pravidelně nové nabídky týkající se preventivních aktivit?

Pokud vím, tak nám nic nepřišlo.

15. Měli byste zájem se jich zúčastnit, kdyby nějaká taková nabídka přišla?

To nevím, občas je nějaké školení od Sokola, ale jestli se týká šikany to nevím. Jak už jsem řekla, hodně našich pracovníků svou činnost dělá ve volném čase a dá se říct, že zadarmo. Těžko po nich můžeme chtít, aby se zúčastňovali nějakých aktivit. Oni jsou s dětmi v kontaktu jen pár hodin týdně v tělocvičně a tam se nic zvláštního neděje. A to co už se děje například v šatně není jejich starostí.

16. Nabízí Vám jiné neziskové organizace, které se zabývají prevencí šikany svoje preventivní programy?

Myslím že ne, a jak už jsem řekla, neměli bychom zřejmě ani zájem.

17. Byly nebo jsou vám nabízeny různé kurzy, workshopy, konference nebo semináře, které se zabývají prevencí šikany? Účastníte se jich?

Něco takového nám myslím nabízeno bylo, ale nezúčastnili jsme se.

18. Jakým způsobem se o těchto kurzech, školeních, dozvídáte?

Přichází nám to e-mailem.

19. Myslíte si, že nabídka preventivních aktivit ze strany NNO v kraji Vysočina je vyhovující?

Asi ano, nevím.

Výzkumný soubor S2 (otázky viz. Příloha č. 2)

Rozhovor č. 7: *Spektrum, centrum prevence a drogových služeb Žďár nad Sázavou*

1. Kolik dětí navštěvuje Vaši organizaci?

Nabízíme preventivní programy pro školy. Máme celkem 5 preventivních programů.

2. Jaké je jejich věkové složení?

Děti školou povinné.

3. Jaké máte v organizaci kompetence a co vše máte na starosti?

Lektorka preventivních programů.

4. Jakým způsobem řešíte výskyt šikany ve Vaší organizaci?

My šikanu neřešíme, můžeme pouze naznačit, že v kolektivu šikana může být.

5. Máte nahlašovací povinnost?

Ano

6. Jsou Vaši pracovníci proškoleni jak reagovat na šikanu?

Ano

7. Je podle Vašeho mínění systém prevence šikany v ČR dostatečně legislativně zajištěn?

Myslím že ano, například metodický pokyn je dobře zpracován, ale myslím si, že není vysvětlením jak reagovat na šikanu.

8. Jak vnímáte systém prevence šikany v ČR?

Málo neziskových organizací jako jsme třeba my, chtělo by to větší osvětu v médiích, apelovat více na rodiče.

9. Máte nápady na zlepšení systému prevence šikany?

Jak jsem již řekla, chce to více pracovat na rodiče, hlavně články například v novinách. Prostě zvýšit informovanost o šikaně a nových formách, jako je třeba kyberšikana. V současné době je to podle mě nedostačující.

10. Čerpáte finanční prostředky z dotací?

Ano, hlavně od kraje a města.

11. Myslíte, že stát dostatečně finančně přispívá na preventivní aktivity?

Ani náhodou.

12. Pokud spolupracujete s externími organizacemi, které to jsou?

ZŠ, výchovné ústavy, Dětské domovy, internáty.

13. Myslíte si, že nabídka preventivních aktivit ze strany NNO v kraji Vysočina je vyhovující?

My sami toho máme dost, takže kdyby toho bylo více, určitě by to neškodilo

14. Zaznamenali jste zájem nějaké NNO pracující s dětmi a mládeží ve volném čase o Váš program?

Ne

15. A pokud by se nějaká taková NNO sama o tento program přihlásila? Poskytly byste jí ho?

Ano, už jsme to tak jednou udělali. Je to všechno o domluvě. Pokud by nějaká neziskovka měla takovýto zájem, jsme schopni pro ni náš program připravit. Ovšem nebylo by to zadarmo, NO by musela nějakou část určitě zaplatit.

Rozhovor č. 8: STŘED, o. s.

1. Jakou zastáváte funkci a co vše máte na starosti?

Vedoucí programu primární prevence

2. Jakým způsobem řešíte výskyt šikany ve Vaší organizaci?

My jako pracovníci primární prevence šikanu neřešíme. Upozorníme pouze vedení školy, nebo tu organizace, ve které prevenci děláme na to, že máme podezření, že by tam šikana mohla být. Pak už je jen na nich jak se zachovají.

3. Setkali jste se ve Vaší organizaci se šikanou? Kolikrát?

My jsme se setkali s tím, že se nám školy samy ozvaly s tím, že mají podezření na šikanu a poprosily nás o provedení programu primární prevence

4. Ozvala se Vám i nějaká NO?

Neozvala. Pokud by ale nějaká projevila zájem, jsme ochotni pro ni program připravit. Máme 14 jednorázových programů, z nichž tři jsou zaměřeny vyloženě na šikanu. Vždy bývá přítomný někdo z dospělých, u škol je to třídní učitel.

5. Informovali jste rodiče?

Ano, po dohodě se školou jsme zorganizovali pro setkání, ale bohužel se nedostavili.

6. Informovali jste nějaké specialisty, popřípadě policii?

Ano, i když to je spíše povinností školy

7. Máte nahlašovací povinnost?

Ano

8. Jsou Vaši pracovníci proškoleni jak reagovat na šikanu?

Ano, samozřejmě, vědí jak reagovat když narazí na šikanu a také ví, nebo spíše znají hry a aktivity na stmelení kolektivu

9. Je podle Vašeho mínění systém prevence šikany v ČR dostatečně legislativně zajištěn?

Ano, mě osobně se líbí metodický pokyn.

10. Jak vnímáte systém prevence šikany v ČR?

V současné době se uvažuje o reformě, ale mě osobně to teď přijde dobré, je toho podle mého názoru hodně. Mám na mysli preventivních programů a informací z médií.

11. Máte nápady na zlepšení systému prevence šikany?

Nevím, možná že to ta reforma zlepší, protože se uvažuje o tom, že by školy si dělaly preventivní programy samy.

12. Jakým způsobem financujete realizované preventivní aktivity?

Škola spolufinancuje, i NO by musela, pokud bychom u ní PP dělaly

13. Čerpáte finanční prostředky z dotací?

Ano, od evropského sociálního fondu a od kraje

14. Myslíte, že stát dostatečně finančně přispívá na preventivní aktivity?

Těžká otázka, nám to třeba nedostačuje, někomu může.

15. Pokud spolupracujete s externími organizacemi, které to jsou?

K-centrum.

16. Byly nebo jsou vám nabízeny různé kurzy, workshopy, konference nebo semináře, které se zabývají prevencí šikany? Účastníte se jich?

Ano, jak jen je to možné.

17. Myslíte si, že nabídka preventivních aktivit ze strany NNO v kraji Vysočina je vyhovující?

Ano, nabídka v našem kraji je široká, například i městská policie dělá preventivní programy.

18. Je něco, na co jsme zapomněli a co byste chtěli dodat?

Ano, jenom ještě to, že nabízíme i soc. služby jako např. klinického psychologa, soc. poradenství, dobrovolnické centrum a tak dále. Dále také za nějakou dobu budeme moci školit metodiky prevence, nebo pracovníky SPODu a NO. Myslím si, že je to o tom chtění. Stačí se domluvit. Jsme ochotni proškolit každého.

Rozhovor č. 9: KLUB ZÁMEK Třebíč, obecní charita Třebíč, Diecézní charita Brno.

1. S kolika dětmi pracujete?

Prevence provádíme asi v 60ti třídách zhruba po pětadvaceti dětech.

2. Jaké je jejich věkové složení?

Od 6 do 18 let

3. Jakou zastáváte funkci a co vše máte na starosti?

Koordinátorka, řešíme šikanu.

4. Jakým způsobem řešíte výskyt šikany ve Vaší organizaci?

Rovnou při preventivních programech. Zapojíme do řešení i školu.

5. Setkali jste se ve Vaší organizaci se šikanou? Kolikrát?

Během našich programů jsme se setkali asi pětkrát se šikanou jako takovou. Škola informovala rodiče a spolu s námi šikanu řešila.

6. Ozvala se Vám i nějaká NO?

Neozvala. Pokud by ale nějaká projevila zájem, záleželo by na to domluvě. Rozhodovali bychom se podle sídla a počtu dětí.

7. Informovali jste nějaké specialisty, popřípadě policii?

Ano, upozornili jsme jednou i policii, sledujeme dále ve spolupráci s ní nebo s jinými pedagogickými pracovníky třídu.

8. Máte nahlašovací povinnost?

Ano

9. Jsou Vaši pracovníci proškoleni jak reagovat na šikanu?

Jistě.

10. Je podle Vašeho mínění systém prevence šikany v ČR dostatečně legislativně zajištěn?

Ano, velmi dobře je zpracován metodický pokyn a také je dostatek NO, které dělají preventivní programy, jako jsme my například

11. Máte nápady na zlepšení systému prevence šikany?

V dnešní době se dává více přednost drogám. Chtělo by to prevenci šikany více prohloubit.

12. Jakým způsobem financujete realizované preventivní aktivity?

Školy spolufinancují, prostředky čerpáme z dotací od kraje.

13. Myslíte, že stát dostatečně finančně přispívá na preventivní aktivity?

Myslím si, že v současné době, mám na mysli krizi, přispívá dostatečně.

14. Myslíte si, že nabídka preventivních aktivit ze strany NNO v kraji Vysočina je vyhovující?

Nabídka je, poptávka ne.

Rozhovory č. 10 a 11 Nadosah – nízkoprahové zařízení pro děti a mládež a centrum prevence

(rozhovor byl pořizen s vedoucí zařízení, která má na starost jak vedení centra pro děti a mládež tak centrum prevence)

1. Kolik dětí navštěvuje Vaši organizaci?

Za loňský rok tj. 2009 navštívilo naše zařízení 157 mladých lidí.

2. Jaké je jejich věkové složení?

Klub je pro děti a mládež ve věku od 12ti do 20let.

3. Převládají chlapci nebo dívky?

Převládají chlapci.

4. Jakou zastáváte funkci a co vše máte na starosti?

Jsem koordinátorkou preventivních aktivit. Mám na starosti primární prevenci, do které kromě programů primární prevence spadají i adaptační kurzy pro nově vznikající kolektivy tzn.6. třídy ZŠ a 1. ročník SŠ).PP se realizuje na školách a školských zařízeních (mám na starosti veškerou administrativu – smlouvy, sjednávání termínů, přípravy na programy,psaní zápisů z programů, konzultace s učiteli atd. Kromě administrativy spolu s kolegou jsem lektorkou samotných programů primární prevence.

5. Jakým způsobem řešíte výskyt šikany ve Vaší organizaci?

Většinou je to individuální řešení i proto, že jsme nezisková organizace

6. Setkali jste se ve Vaší organizaci se šikanou? Kolikrát?

Osobně jsem se nesečkala v naší organizaci se šikanou.

7. Informovali jste rodiče?

Ne, jsme službou anonymní.

8. Jakou organizaci kontaktujete jako první?

Pokud se jedná o trestný čin, tak kontaktujeme odbor sociální (sociálně právní ochranu) nebo policii.

9. Informovali jste nějaké specialisty, popřípadě policii?

Já ne.

10. Máte nahlašovací povinnost?

Ano

11. Jsou Vaši pracovníci proškoleni jak reagovat na šikanu?

Myslím si, že ano.

12. Je podle Vašeho mínění systém prevence šikany v ČR dostatečně legislativně zajištěn?

Školy a školská zařízení by měli být seznámeni a řídit se podle Metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky a školských zařízení. Co se týká legislativy, tak ano.

13. Jak vnímáte systém prevence šikany v ČR?

Jako prevence taková se v poslední době stále více rozmáhá a stále vyvíjí. Poptávka ze strany škol je větší, ale bohužel je to záležitost i finanční a někdy na tomto prevence u neziskových organizacích selhává nebo není v takové míře zastoupena. Většinou se také organizace nespécializují výhradně jen na prevenci šikany, ale snaží se předcházet rizikovému chování jako je např. zneužívání návykových látek, agresivita apod..

14. Máte nápady na zlepšení systému prevence šikany?

Nemám

15. Jakým způsobem financujete realizované preventivní aktivity?

Financování preventivních aktivit je vícezdrojové (tzn. z projektů, z města, kraje apod.) Tzn. že čerpáme dotační tituly.

16. Myslíte, že stát dostatečně finančně přispívá na preventivní aktivity?

Já osobně si myslím, že ano. Samozřejmě i zde dochází v současné době k omezování finančních prostředků na tyto aktivity.

17. Při řešení šikany využíváte vlastních sil nebo externí spolupráce?

Co se týká školního prostředí, tak zde už to není v naší kompetenci řešit vzniklou „šikanu“. My se snažíme předcházet rizikovému chování jako je právě šikana. Posilujeme dobré vztahy a podporujeme pozitivní atmosféru ve třídě. V celkovém kontextu jde o pozitivní formování třídního kolektivu.

Pokud se ve třídě objeví vystupňovaná šikana, tak pedagogové musí spolupracovat s odborníky, kteří se touto problematikou zabývají např. s pedagogicko-psychologickou poradnou, policií pokud se jedná o trestný čin....

18. Pokud spolupracujete s externími organizacemi, které to jsou?

Nejčastěji dáváme kontakty na pedagogicko psychologickou poradnu

19. Nabízí Vám jiné neziskové organizace, které se zabývají prevencí šikany svoje preventivní programy?

Ne

20. Byly nebo jsou vám nabízeny různé kurzy, workshopy, konference nebo semináře, které se zabývají prevencí šikany? Účastníte se jich?

Ano, snažíme se tyto nabídky využívat. Většinou jsou propojené i s jinými oblastmi prevence.

21. Jakým způsobem se o těchto kurzech, školeních, dozvídáte?

Většinou e-mailem, přes internet.

22. Myslíte si, že nabídka preventivních aktivit ze strany NNO v kraji Vysočina je vyhovující?

Jako taková je nabídka preventivních aktivit vyhovující, ale bylo by potřeba více zařízení, která by prevenci realizovala a to už od mateřských škol a byla tak zajištěna na všech školách a školských zařízeních.

23. Je něco, na co jsme zapomněli a co byste chtěli dodat?

Se šikanou je spojen i aktuální pojem – kyberšikana. Více by se měly dostávat do povědomí především mladých lidí rizika, dopady a především i informace (jak se bezpečně pohybovat na internetu).

5. Diskuze

Nejprve se zaměřím na NNO nabízející preventivní programy. (viz. Příloha č. 3) Ve všech čtyřech organizacích jsem mluvil se ženami. Zastávaly funkci metodičky nebo lektorky programů primární prevence. Součástí každého z nich byla i šikana. Všechny respondentky uvedly, že ony šikany neřeší, pouze upozorní na to, že mají podezření na výskyt šikany v třídním kolektivu. Pracovníci jsou proškoleni, jak poznat šikany, jak na ni reagovat. Jsou ochotni následně s kolektivem dále pracovat a to formou různých aktivit na stmelení. Tyto aktivity by bylo možné poskytnout i NNO pracujícím s dětmi a mládeží. Ovšem, všechny čtyři respondentky byly zajedno v tom, že by to ale nebylo zadarmo. NNO pracující s dětmi a mládeží by se musela aspoň nějakou částí podílet. Další mé otázky byly zaměřeny na to, jestli se už někdy nějaká NNO pracující s dětmi a mládeží ozvala se zájmem o preventivní program. Všude jsem dostal zápornou odpověď, což mě popravdě nemile překvapilo. Jedna respondentka odpověděla, že jejich organizace, v rámci nějakého programu od EU, byla provést preventivní program v NNO pracující s dětmi a mládeží, ale bylo to pouze jednou a nikdy více. Více se o tomto případě rozepíši v další části diskuze. Zeptal jsem se, jestli by v případě takového zájmu svoje služby NNO poskytly. Odpovědi byly stejné. A to takové, že vše by záleželo na domluvě. Muselo by se dohodnout, kde se program provede, pro kolik dětí by byl, jestli by se jednalo o jednorázovou akci nebo častější akce a také by záleželo na financích. Měl jsem tedy jinou otázku, a to, jestli jejich organizace samy nabízí NNO svoje služby. Odpovědi byly různé. Jedna respondentka odpověděla, že ne, protože mají hodně škol a více už by toho nezvládali. Druhá odpověděla, že mají odkazy na internetu. Občas zasílají nějaké nabídky a kdyby někdo chtěl, tak se může klidně ozvat. Třetí odpověď byla podobná té druhé. Vše záleží na konkrétní domluvě. Čtvrtá odpověď byla úplně jiná. Bylo mi řečeno, že poskytují své služby výhradně pro třídní kolektivy. Jedná se totiž o tématické interaktivní programy pro třídní kolektivy. Z toho jsem pochopil, že se to pro NNO „asi nehodí.“

Další mé otázky směřovaly k systému prevence šikany v ČR, konkrétně k jeho legislativní úpravě. Při této otázce došlo ke shodě. Respondentky zde ocenily Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení

šikanování mezi žáky škol a školských zařízení (**13, 14**). Tento pokyn je vhodný pro školy i pro NNO. Je v něm vše velmi dobře popsáno. K tomuto pokynu se vyjadřovali i respondenti z NNO pracujících s dětmi a mládeží. Respondentky vnímají systém prevence šikany v ČR celkově jako vhodný. Jedna respondentka se vyjádřila, že o tom moc neví. Další dvě respondentky vnímají systém v současné podobě za celkem vhodný, ovšem obě se přiklonily k tomu, že by bylo dobré ho ještě poupravit a vylepšit. Jedna z respondentek uvedla, ale blíže neupřesnila, že se uvažuje o reformě, která by měla situaci ještě vylepšit. Jednou z částí reformy by mělo být, že by si školy mohly dělat programy primární prevence samy. Také vyjádřila názor, že v systému prevence je málo NNO, které nabízí preventivní programy. Potom jsem se ptal na vlastní nápady respondentek k zlepšení systému prevence. Návrhy byly různé, přesto zajímavé. Více systém prohloubit, zvýšit zájem veřejnosti. Nebo například ustanovit zákonem, aby i NNO musely povinně pořádat preventivní programy a školit své pracovníky. Dalším nápadem bylo více apelovat na rodiče, hlavně prostřednictvím článků v novinách, informovat je o nových typech šikany, jako například o kyberšikaně. Poslední respondentka žádný nápad neměla. U těchto nápadů bych se chtěl chvilku pozastavit. Nemyslím si, že by bylo přínosné, aby se zákonem ustanovila povinnost NNO účastnit se, nebo si nechávat dělat preventivní programy. Pokud by to bylo zadarmo, tak možná ano, ale v dnešní době není zadarmo skoro nic. Vyplatilo by se více školit pracovníky NNO pracujících s dětmi, což z mého výzkumu vyplývá. Naprosto souhlasím s Pávkovou, podle které se potvrdila nutnost, aby organizace měly specializované pracovníky a neustále je školili a pracovali na jejich přípravě. Toto má za následek růst významu volného času a náročnost jeho aktivit, stejně jako například vznik nových zařízení nebo netradiční přístupy k dětem a mládeži (**18**). Rozhodně základ vidím v rodině. Proto souhlasím s názorem více apelovat na rodiče. Dělat i pro ně různá setkání, kde by se jim radilo, jak mohou poznat na svém dítěti, „že něco není v pořádku.“ Na tomto místě souhlasím s názorem Martínka, podle kterého pokud máme podezření na šikanu u svého dítěte, máme okamžitě jednat (**12**).

Je třeba informovat veřejnost médii. Ale ne tak jako doposud, kdy se píše jen o těch nejotřesnějších případech a hledá se senzace. Mělo by se psát o tom, proč šikana

vzniká, jaké jsou její důsledky, a hlavně jak se jí dá předcházet. Nebo pokud už k ní došlo, tak o postupech a možnostech řešení. Zkrátka rozšířit lidem obzory. Aby si nemysleli, že šikana je, když jeden druhého „mlátí“ nebo se mu „vysmívá“. Školy mají svého metodika, nebo preventistu. Proč by ho nemohly mít NNO pracující s dětmi a mládeží? Buď každá svého, nebo by třeba při krajském úřadu mohla vzniknout takováto pozice. Na tohoto člověk by se mohly NNO obracet kdykoliv by potřebovaly. Mohl by pro ně dělat preventivní programy, mohl by školit jejich pracovníky. Otázkou jenom zůstává, zda by byl dostatečně využíván.

Poslední otázkou, na kterou respondentky odpovídaly bylo, zda je nabídka preventivních aktivit v kraji Vysočina dostačující. Výsledná odpověď zněla ano. Pro školy určitě. Mají z čeho vybírat. Neškodilo by však, kdyby přibýlo NNO provádějících prevenci. To je jeden názor. Druhý je opačný. Nabídka převyšuje poptávku.

NNO nabízející preventivní programy, by byly ochotné poskytnout svoje služby NNO pracujícím s dětmi a mládeží. Záleželo by hlavně na sjednaných podmínkách. Nejprve by musel být vidět zjevný zájem.

Druhým souborem byly NNO pracující s dětmi a mládeží. Rozhovor jsem realizoval u sedmi takových organizací. Dojmy z nich jsem měl smíšené. Mluvil jsem s vedoucími organizací, vedoucími dětských kroužků, nebo i s administrativními pracovníky. Úvodní otázky byly podobné jako u předchozího vzorku. V druhé části rozhovoru jsem se zaměřil na šikanu. Zda se s ní v organizaci setkali, jak ji řešili a také jak jí předchází.

Z výzkumu vyplynulo, že v žádné z oslovených organizací se s šikanou jako takovou nesetkali. Spíše se jednalo o teasing (12). Respondenti totiž spíše hovořili o pošťuchování, provokování, škádlení. Mimochodem výraz „teasing“ nikdo z respondentů předtím neslyšel. Další otázkou bylo, jak takové chování řeší. Zde došlo také ke shodě. Vše se řeší v rámci organizace. Řeší to člověk, který s dětmi pracuje, popřípadě odpovědný vedoucí organizace. Pouze pokud by šlo o nějaký výjimečný případ, došlo by ke zkontaktování policie nebo odborných pracovníků. Například z oddělení sociálně právní ochrany dětí. Všechny organizace mají oznamovací

povinnost, pouze jedna respondentka si v dané chvíli nebyla jistá. Záleží na domluvě s rodiči a také na tom, jak je případ vážný. Z výzkumu tedy vyšlo, že organizace v drtivé většině nekontaktují rodiče. Podle Martínka by mělo být povinností učitele, aby vždy, když má podezření na šikanu, kontaktoval rodiče oběti (12). Víím, že u učitele na ZŠ by to mělo být samozřejmostí, ale podle mého názoru by se to samozřejmostí mělo stát i v NNO pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase.

Dále se ukázalo, že ve všech organizacích jsou pracovníci školeni. Většinou jsou to školení všeobecná (bezpečnost práce, vedení oddílu, atd.). V pěti ze šesti organizací byla součástí školení i prevence šikany. V organizaci, kde takovýmto školením neprošli, mi bylo řečeno, že jsou rádi, že jim zde pracují lidé zadarmo ve volném čase. Nemohou po nich chtít, aby ještě trávili spoustu času na školeních. Pracovníci jsou s dětmi v kontaktu jen pár hodin týdně, hlídají je pouze během kroužku v tělocvičně. Co se děje mimo ni, třeba už v šatnách, není starost vedoucích těchto kroužků. S tímto postojem já zásadně nesouhlasím. Pracovníkům by to rozhodně nemělo být jedno. Aspoň v oněch šatnách by měly být děti pod dozorem.

V jiné organizaci mě respondentka také překvapila, tentokrát mile. Nejenže jsou jejich pracovníci školení a účastní se různých kurzů, ale dokonce by byli schopni i pro jiné NNO školení, týkající se výhradně šikany, zorganizovat. Pokud by byl projeven dostatečný zájem, nebyl by v tom problém. To je myslím uznáníhodné. Na základě zjištěných informací proto souhlasím s Pávkovou, podle které požadavek pedagogického ovlivňování volného času lze chápat jako nutnost citlivého pedagogického vedení dětí k rozumnému využívání volného času. Je to totiž právě pedagog, který svou nabídkou různých her, hraček, prostředí, nebo motivací a vlastní aktivitou ovlivňuje naplňování volného času dětí a mládeže. V úmluvě o právech dítěte je zakotveno, že každé dítě musí mít možnost k účelnému naplňování volného času. (18).

Organizace jako například Pionýr, ve které jsem sám členem, má povinnost školit své pracovníky. Naše místní organizace Pionýr, jejímž jsem skupinovým vedoucím, si školí své pracovníky sama. Také se zúčastňujeme školení, které zajišťuje krajská organizace Pionýr Vysočina. Školení mívají mnohahodinové dotace a zahrnují

několik oblastí. Například bezpečnost práce, první pomoc, stanovy a směrnice organizace, hospodaření a také „psychologii.“ V rámci tohoto okruhu se řeší práce s jednotlivcem a se skupinou, řešení problémů kolektivu a šikana. Bohužel, tento okruh má malý hodinový rozsah. Navíc v rámci toho, že se jedná o dobrovolnou organizaci, a její pracovníci nemají mnoho času trávit dny na školeních, snaží se lektori říkat to nejdůležitější. Ano, z pozice účastníka školení oceníte, když tam nemusíte „strávit mládí.“ Ovšem, pak můžeme v praxi poznat, že znalosti bývají nedostačující. Podle mého mínění by řešením mohlo být navázání spolupráce s NNO, které nabízí preventivní programy. Z výzkumu vyplynulo, že by to asi možné bylo, ale je tu jedna hodně velká překážka, a tou jsou peníze. Sám vím, jak je těžké sehnat finanční prostředky, mnohdy vůbec pro chod organizace. Je potřeba zajistit činnost oddílu, akce, starat se o věci a majetek, který organizace má. To vše stojí nemalé peníze. Proto se organizace spokojí pouze s tím nejzákladnějším školením a nějakou nadstavbu už nehledají. Dobře to určitě není. Dokud se nic vážného nestane, tak to stačí. Máme se ale zlobit na tyto organizace, když na to prostě nemají peníze? Mnohokrát jsme se na toto téma v naší organizaci bavili. Vůle by z naší strany byla, ale peníze a mnohdy taky čas zkrátka nejsou. Zamýšlel jsem se nad tím a hledal, kde je chyba. Odpověď už jsem nastínil, je to v nedostatku peněz. Ale i na to by se možná našlo řešení. Z výzkumu mi vyplynulo, že by hodně záleželo na domluvě mezi organizacemi. Na podmínkách, které by si stanovily. Proč bychom se nemohli například vrátit do historie a dohodnout takový „výměnný obchod.“ Uvedu příklad. NNO poskytující preventivní programy udělá program v NNO pracující s dětmi a mládeží a ta jí na oplátku, například poskytne na nějakou akci jejich základnu. Nebo by se mohly podílet na zaplacení programu. Půlku zaplatí jedna strana, půlku druhá. Případně by mohla NNO poskytující programy uspořádat akci pro více NNO najednou. A proč by nemohlo být více grantů, ať už od krajů, státu, EU, prostě od kohokoliv? Náplní by byly preventivní programy pro NNO pracující s dětmi ve volném čase. Nápadů na řešení by se našlo jistě mnohem více. Podle mého názoru je to vše o tom prvním kroku. O tom, kdo ho udělá. Podle mého výzkumu a podle vlastních zkušeností vím, že právě toto je nejsložitější. A když už se k tomu odhodláte, narazíte na neochotu druhé strany. Nejjednodušší by

bylo, aby se zúčastnila třetí strana. Třeba právě někdo, kdo vypíše grant, zvolí si NNO, která zajistí preventivní programy a pak se budou moci hlásit NNO pracující s dětmi. Ovšem, ani na to zřejmě nejsou peníze. Z fondů EU se dá podle mých informací získat dostatek finančních prostředků, ale jejich přerozdělování zřejmě není takové, jako by mělo být. Proč tomu tak je nechám na Vašem posouzení.

Podle zjištěných informací souhlasím s Pávkovou, podle níž se v organizacích pracujících s dětmi šikanuje méně než na základních školách. **(18)** Ale položme si otázku. Je tomu skutečně tak? Poznají vůbec pracovníci šikanování? Žádný z nich totiž neuvedl definici, jakou uvádí např. Kolář podle kterého je šikanování takové chování, kdy jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci. **(11)**. Ať už se v těchto organizacích šikanuje nebo ne, řeší si to všechny samy. Domluvou, nějakým trestem. Až kdyby došlo na nějaký vážný případ, začalo by se to řešit více. To jako moc dobré nevidím. Nemyslím tím, aby se řešilo každé šťouchnutí, nebo nadávka, ale chce to více sledovat kolektiv, snažit se ho posilovat. Zkrátka nic nepropásnout.

System prevence šikany vnímají pracovníci NNO pracujících s dětmi a mládeží vesměs jako nedostačující, nebo o něm nemají moc ponětí. Podle názorů jedné respondentky se stává stále kvalitnějším, ale k dokonalosti má ještě daleko. Další názor tento stav přičítá nedostatku finančních prostředků. Pouze jednotka respondentka se dokázala vyjádřit k legislativní stránce. Je podle ní velmi vhodný metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy **(13, 14)**. Nápadů na zlepšení systému prevence bylo několik. Například dělat více preventivních programů, více investovat do volnočasových aktivit dětí a mládeže, větší spolupráce mezi NNO pracujícími s dětmi a mládeží a NNO nabízejícími preventivní programy. Souhlasím s názorem respondentky, která by přivítala větší práci s dětmi, více v nich posilovat úctu k člověku a pracovat více na posílení kolektivu. Tento nápad se mi líbí. Mám pocit, že v dnešní době si hodně lidí neváží ostatních, nemá k nim úctu. Bohužel se toto objevuje už i mezi dětmi. Není se čemu divit, když jsou neustále masírovány médii a filmy, kde si jeden neváží druhého. Ta samá respondentka měla i další zajímavou myšlenku. Podle jejího názoru je to vše o osobnosti člověka, který s dětmi pracuje. Pokud má v sobě určitý

„dar“, tak dokáže odhalit šikanu, přesně pracovat s jejím vyřešením. Pokud ne, může dělat cokoli a neuspěje. Nepřichází to s věkem. Sama to nazvala „šestým smyslem.“

Z mé práce rovněž vyplývá, že všechny organizace využívají peněžní prostředky z dotací. Hlavně od krajů nebo od EU. Platí z nich i preventivní aktivity, pokud nějaké dělají.

Dále jsem se zaměřil na spolupráci s NNO nabízejícími preventivní programy. Výsledek není potěšující. Ukázalo se, že sice občas díky internetu přijde nějaká nabídka, ale není příliš konkrétní, takže zůstává nevyužita. Nevyužita zůstává také proto, že organizace ani nemívají zájem takové programy dělat. Není na to zřejmě čas. Spíše než o programy pro děti, by byl zájem o školení pracovníků. Protože z výzkumu vyplynulo, že hodně organizací se zúčastňuje takovýchto školení a různých workshopů, jsou-li jim nabídnuty.

V rámci sběru dat jsem se seznámil s příběhem, kdy do NNO pracující s dětmi přišly udělat program pracovníce programů primární prevence. Podle slov vedoucí dětského centra to bylo naprosto zbytečné. Preventistky s dětmi vydržely asi hodinu a potom se půl hodiny „vzpamatovaly“ na toaletě a už se nikdy v organizaci neobjevily. Nebyly preventistky tak zkušené, aby tento kolektiv zvládly? Nebo je měli předem pracovníci centra na to upozornit? Možná tento příběh nabízí vysvětlení, proč je spolupráce mezi těmito organizace tak vzácná.

Podle respondentů je nabídka preventivních aktivit v kraji Vysočina dostačující. Pouze jedna respondentka vyjádřila opak.

Jak už jsem uvedl, bývá to o tom prvním kroku. V dnešním světě moderních technologií a internetu není problém sednout si k počítači a najít si například stránku www.studujte.cz (22), jejímž zřizovatelem je obecně prospěšná společnost Neziskovsky.cz. Zde je nabídka kurzů a školení různorodého zaměření pro NNO. Není problém zde zaslat požadavky na kurz požadovaného zaměření. Také je tu možnost pro NNO nabízející preventivní programy, aby zde vytvořily vlastní kurz, do kterého se budou moci zájemci přihlašovat.

Při své práci jsem se také setkal s postoji pracovníků s mládeží, kteří zastávají názor, že takové školení, nebo preventivní program, není pro děti v dobrovolných NNO

potřeba. Děti o tom vědí ze školy a pracovníci vykonávají svou činnost dobrovolně, někteří bez finančního ohodnocení. S dětmi tráví jen několik hodin týdně, zkrátka přijde jim to zbytečné. Ano, i tento názor má v sobě kousek pravdy. V některých NNO pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase se opravdu jedná jen o několikahodinovou práci. Například během jednoho rozhovoru mi respondentka sdělila, že jejich „zaměstnanci“ jsou dobrovolníci, o děti se starají ve svém volném čase, nemají čas ani chuť se v tomto směru nějak vzdělávat. Děti mají na starosti pouze v kroužku, a co se děje před ním nebo po něm je už nezajímá. Např.: „Děti se převlékají v šatně a bijí se tam. To nevadí. Přijdou do tělocvičny, tam je má na starosti dvě hodiny pracovník organizace, zde na ně dohlíží. Po skončení kroužku se může dále vesele šikanovat a nikoho to už nezajímá.“ Názor na takové jednání si může udělat každý sám. Podle mě to je rozhodně špatně. Jistě, nemůžeme chtít po dobrovolnících, aby za dětmi stáli pořád, ale o tom, co se děje v oné šatně, by vědět měli. Mají přece zodpovědnost. Rodiče jim svěřují děti s důvěrou, že se jim nic nestane. Na to by hlavně měli tito pracovníci a vedení NNO pracujících s dětmi a mládeží myslet. Souhlasím s názorem Traina, podle kterého je důležité se začít problémem zabývat. Nebude-li se nic dělat, dítě bude trpět dál, a to může znamenat postižení v pozdějším životě (24).

Naše organizace dělá každý měsíc pro děti akce, máme oddíl, který každý týden navštěvuje zhruba 15 dětí, a děláme dva běhy letních dětských táborů. Během jednoho letního tábora se nám stalo, že si parta starších kluků našla dva mladší kluky a šikanovala je. Nutili je kouřit a museli jim posluhovat. Vše jsme ale podchytili v zárodku, s kluky si rázně promluvili a kontaktovali rodiče. Tím se to vyřešilo. Žádný další případ nebo pokračování šikanování jsme už nezaznamenali. My se snažíme tábory obsazovat tak, aby zde byl přítomen aspoň jeden člověk s pedagogickým vzděláním, hlavně kvůli jeho zkušenostem. Samozřejmě jak jsem již uvedl, všichni ostatní musí být a jsou proškolení, včetně hlavního vedoucího. To by mohlo být návodem ostatním neziskovým organizacím.

Závěrem diskuze se vátím k výzkumným otázkám uvedeným v kapitole číslo dvě.

- *Spolupracují NNO nabízející preventivní programy s NNO pracujícími s dětmi a mládeží ve volném čase?* Ne. Neprobíhá ani vzájemná komunikace. Spolupráce by byla možná pouze v případě zájmu NNO pracující s dětmi a mládeží.
- *Mají NNO pracující s dětmi a mládeží na vysočině zkušenosti se šikanou?* S šikanou jako takovou ne. Veškeré konflikty si řeší samy.
- *Je nabídka preventivních aktivit v kraji Vysočina dostačující?* Ano. Podle názoru respondentů tomu tak je, ovšem pokud by byla poptávka ze strany NNO pracujících s dětmi a mládeží vysoká, bylo by třeba posílit stávající NNO nabízející preventivní programy, např. založením nových takových organizací.
- *Jsou pracovníci NNO pracujících s dětmi a mládeží na Vysočině proškoleni v oblasti prevence šikany a jejího řešení?* Částečně. Pracovníci všech organizací jsou školeni, ovšem konkrétně šikaně a její prevenci není věnován dostatek času.

6. Závěr

Cílem práce bylo zmapovat problematiku prevence šikany v neziskových organizacích, pracujících s dětmi a mládeží na Vysočině. Dále také jejich spolupráce s NNO, které nabízí preventivní aktivity.

Výzkum byl prováděn kvalitativní metodou pomocí rozhovorů. Vyplynulo z něj například, že někteří respondenti nedokáží přesně definovat šikanu, nebože všechny NNO se snaží řešit si všechno samy. Ve většině případů nespolupracují s žádnými odborníky, ani s nikým jiným. O preventivní programy pro děti nemají zájem. Raději by školili své pracovníky, což ale může být pozitivum. Na druhou stranu, ani organizace primární prevence nevyvíjí přílišnou snahu nabízet své programy neziskovým organizacím. Byly by toho schopny pouze v případě zájmu NNO pracujících s dětmi a mládeží. Vyplynulo, že důvodem je vůle a peněžní prostředky, které dnes hrají největší roli.

Pozitivní také je, že podle mínění respondentů je systém prevence šikany v ČR dostačující a je legislativně dostatečně zajištěn. Respondenti ocenili kvalitu Metodického pokynu ministerstva mládeže školství a tělovýchovy.

Podle výzkumu lze konstatovat, že nabídka preventivních aktivit je v kraji Vysočina dostačující. Hlavně na Třebíčsku, Jihlavsku a Žďársku.

Podle mého názoru by bylo pomohlo více se zaměřit na školení pracovníků NNO pracujících s dětmi. Ne v rámci organizace, ale na nějakých workshopech a školeních, kde budou lektorovat odborníci na šikanu. Také by prospělo, aby spolu NNO více spolupracovaly, projevíly zájem o preventivní programy. Samozřejmě, že vychází od financí. Pokud by do neziskového sektoru přitékalo více peněz, situace by se určitě zlepšila.

Tato práce může být v praxi použita pro získání, či doplnění znalostí týkajících se problematiky šikany a prevence šikany v neziskových organizacích.

Na základě výzkumu navrhuji tyto kroky, které by mohly směřovat ke zlepšení situace prevence šikany v NNO pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase:

1. Analyzovat stávající systémy
2. Školit pracovníky v rámci vzdělávání
3. Preventivní programy nejen pro školy, ale i pro NNO
4. Zlepšit informovanost rodičů především pomocí brožur nebo setkáním s odborníky prevence.
5. NNO nabízející preventivní aktivity uveřejní obecné informace o své činnosti a také uvedou informace o šikaně a její prevenci

7. Seznam použité literatury

1. BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV nakladatelství, 2003 ISBN 80-86642-08-9.
2. BENÍŠKOVÁ, T. *První třídou bez pláče* 1. vyd. Praha: GRADA, 2007. 168 s. ISBN 978-80-247-1906-1.
3. BOURCET, S. GRAVILLONOVÁ, I. *Šikana ve škole, na ulici, doma*. Praha: Albatros, 2005. ISBN- 80-00-01552-8.
4. DEBBASCH, Ch., BOURDON, J. *Neziskové organizace*. 1. vyd. Praha: VICTORIA PUBLISHING s. s., 1995. 125 s. ISBN 80-85865-78-5.
5. ELLIOTTOVÁ, M. *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál, 1995. 173 s. ISBN 80-7178-034-0.
6. FIELDOVÁ, E. *Jak se bránit šikaně*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, k.s. – Ikar, 2009 312 s. ISBN 987-80-249-1176-2.
7. FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
8. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 240 s. ISBN 987-80-7367-473-1.
9. HERMOCHOVÁ, S. *Skupinová dynamika ve školní třídě*. Kladno: Aisi, o. s., 2005 169 s. ISBN – 80-2395-612-4.
10. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas* 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.
11. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 256 s. ISBN 80-7178-513-X.
12. MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 152 s. ISBN 987-80-247-2310-5.
13. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení Č.j. 24 246/2008-6*. [online].2008, 7.04.2009 [cit. 2010-01-20]. http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/MB_24246_2008_6MP_k_sikane.pdf

14. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení Čj.: 28 275/2000-22*. [online]. 2003 , 15.03.2003 [cit. 2009-11-12]. Dostupný z: <http://www.sikana.cz/msmt-pok2000.html>
15. *Národní institut dětí a mládeže*, [online]. [cit. 2010-1-20] Dostupné z: <http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/vyzkumy/realizace/ceske-deti-maji-nejvice-krouzku-a-mimoskolnich-aktivit-v-evrope>
16. NEŠPOR, K., PROVAZNÍKOVÁ, H., *Slovník prevence problémů působených návykovými látkami*. 3. rozšířené vydání. Praha: Státní zdravotní ústav 1999. ISBN 80–7071-123-X.
17. NEZISKOVKY.CZ, *Co to je neziskový sektor*, (online)2008 (cit. 2010-1-14) Dostupné z: <http://neziskovky.cz/cz/fakta/neziskovy-sektor-v-cr/co-to-je-neziskovy-sektor/>
18. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002, 232 s. ISBN 80-7178-711-6.
19. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Grada, 2009. 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
19. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace*, 6. vyd. aktualizované. Olomouc: ANAG, 2004. ISBN 80-7263-220-5.
20. STEJSKAL, F. KNÝ, M. VOTRUBA, J. *Sociálně patologické jevy dětí a mládeže v České republice*. Praha : Policejní akademie České republiky, 1999. 100 s. ISBN 80-7251-008-8.
22. *Studujte.cz* [online].[cit. 2010-04-20] Dostupné z: www.studujte.cz
23. ŠKARABELOVÁ, S. *Definice neziskového sektoru*. sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. 52 s. ISBN 80-239-4057-0.
24. TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*, Praha: Portál 2001, ISBN 80-7178-503-2.
25. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník v platném znění k 1. 1. 2010

8. Klíčová slova

šikana

prevence šikany

agresivita

neziskové organizace

volný čas

9. Přílohy

Příloha č. 1 – Seznam otázek rozhovoru výzkumného souboru S1

Příloha č. 2 – Seznam otázek rozhovoru výzkumného souboru S2

Příloha č. 3 Obsah programů primární prevence

Příloha č. 1

1. Jaký je přesný název Vaší organizace?
2. Kolik dětí navštěvuje Vaši organizaci?
3. Jaké je jejich věkové složení?
4. Převládají chlapci nebo dívky?
5. Jaké zastáváte v organizaci funkci a co vše máte na starosti?
6. Jakým způsobem řešíte výskyt šikany ve Vaší organizaci?
7. Setkali jste se ve Vaší organizaci se šikanou? Kolikrát?
8. Kdo a jak jí řešil?
9. Informovali jste rodiče?
10. Jakou organizaci kontaktujete jako první?
11. Informovali jste nějaké specialisty, popřípadě policii?
12. Máte nahlašovací povinnost?
13. Jsou Vaši pracovníci proškoleni jak reagovat na šikanu?
14. Je podle Vašeho mínění systém prevence šikany v ČR dostatečně legislativně zajištěn?
15. Jak vnímáte systém prevence šikany v ČR?
16. Máte nápady na zlepšení systému prevence šikany?
17. Jakým způsobem financujete realizované preventivní aktivity?
18. Čerpáte finanční prostředky z dotací?
19. Myslíte, že stát dostatečně finančně přispívá na preventivní aktivity?
20. Při řešení šikany využíváte vlastních sil nebo externí spolupráce?
21. Pokud spolupracujete s externími organizacemi, které to jsou?
22. Dostáváte od nich pravidelně nové nabídky týkající se preventivních aktivit?
23. Jaké nabídky vás nejvíce oslovují a z jakého důvodu?
24. Nabízí Vám jiné neziskové organizace, které se zabývají prevencí šikany svoje preventivní programy?
25. Byly nebo jsou vám nabízeny různé kurzy, workshopy, konference nebo semináře, které se zabývají prevencí šikany? Účastníte se jich?

26. Myslíte si, že nabídka preventivních aktivit ze strany NNO v kraji Vysočina je vyhovující?

27. Jakým způsobem se o těchto kurzech, školeních, dozvídáte?

28. Je něco, na co jsme zapomněli a co byste chtěli dodat?

Příloha č. 2

1. S kolika dětmi pracujete?
2. Jaké je jejich věkové složení?
3. Jaké zastáváte v organizaci funkci a co vše máte na starosti?
4. Jakým způsobem řešíte výskyt šikany ve Vaší organizaci?
5. Setkali jste se ve Vaší organizaci se šikanou? Kolikrát?
6. Kdo a jak jí řešil?
7. Informovali jste rodiče?
8. Jakou organizaci kontaktujete jako první?
9. Informovali jste nějaké specialisty, popřípadě policii?
10. Máte nahlašovací povinnost?
12. Jsou Vaši pracovníci proškoleni jak reagovat na šikanu?
13. Je podle Vašeho mínění systém prevence šikany v ČR dostatečně legislativně zajištěn?
14. Jak vnímáte systém prevence šikany v ČR?
15. Máte nápady na zlepšení systému prevence šikany?
16. Jakým způsobem financujete realizované preventivní aktivity?
17. Čerpáte finanční prostředky z dotací?
18. Myslíte, že stát dostatečně finančně přispívá na preventivní aktivity?
19. Pokud spolupracujete s externími organizacemi, které to jsou?
20. Byly nebo jsou vám nabízeny různé kurzy, workshopy, konference nebo semináře, které se zabývají prevencí šikany? Účastníte se jich?
21. Myslíte si, že nabídka preventivních aktivit ze strany NNO v kraji Vysočina je vyhovující? –
22. Jakým způsobem se o těchto kurzech, školeních, dozvídáte?
23. Je něco, na co jsme zapomněli a co byste chtěli dodat?

OBSAH PROGRAMŮ PRIMÁRNÍ PREVENCE

Jednorázové programy primární prevence pro MŠ:

NÁZEV PROGRAMU	CÍLOVÁ SKUPINA	STRANA
Jak jednat nejmenší?	1. – 2. třída	strana 3

Jednorázové programy primární prevence pro ZŠ:

NÁZEV PROGRAMU	CÍLOVÁ SKUPINA	STRANA
Jak jednat nejmenší?	1. – 2. třída	strana 3
(Ne)bezpečně na síti	3. – 6. třída	strana 4
Diagnostika třídních kolektivů	1. – 9. třída	strana 5
Závislosti ne!	3. – 9. třída	strana 6
Šikana a proč se člověk stává obětí?	6. – 7. třída	strana 7
Šikana mezi stěnami	8. – 9. třída	strana 8
Šikana a zákon	8. – 9. třída	strana 9
Mám se rád?	6. – 9. třída	strana 10
Mezilidská tolerance	7. třída	strana 11
Soukromoprávní delikty	7. třída	strana 12
O sexu.cz	7. – 8. třída	strana 13
Subkultury	8. – 9. třída	strana 14
Poruchy příjmu potravy	8. – 9. třída	strana 15
Právo a morálka	9. třída	strana 16

Dlouhodobé programy primární prevence pro ZŠ:

NÁZEV PROGRAMU	CÍLOVÁ SKUPINA	STRANA
Od první třídy bezpečně a bez rizika	1. – 3. třída	strana 17
Na tenkém ledě	4. – 5. třída	strana 18
Nebojím se říct droze ne?	6. – 7. třída	strana 19
No jo ... zase drogy	8. – 9. třída	strana 20

Jednorázové programy primární prevence pro SŠ, SOŠ a SOU:

NÁZEV PROGRAMU	CÍLOVÁ SKUPINA	STRANA
Šikana a zákon	1. – 2. ročník	strana 9
Mám se rád?	1. – 2. ročník	strana 10
Subkultury	1. – 2. ročník	strana 14
Poruchy příjmu potravy	1. – 2. ročník	strana 15
Právo a morálka	1. – 2. ročník	strana 16

